

20 JAAR VRIND 1992-2012

VLAAMSE REGIONALE INDICATOREN

STUDIEDIENST VAN DE VLAAMSE REGERING

Eindredactie

Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR)

Pieter De Maesschalck, Dirk Moons, Karolien Weekers, Luk Bral en Josée Lemaître

Redactie thema's

Veerle Beyst, Luk Bral, Kim Creminger, Pieter De Maesschalck, Dirk Festraets, Michaël Goethals, Edith Lodewijckx, Dirk Moons, Marie-Anne Moreas, Jo Noppe, Guy Pauwels, Hilde Schelfaut, Greta Sienap, Dirk Smets, Myriam Vanweddingen, Thierry Vergeynst en Karolien Weekers

Verantwoordelijke uitgever

Josée Lemaître

Administrateur-generaal

Boudewijnlaan 30 bus 23

1000 Brussel

Vormgeving en druk

Drukkerij Bosmans, Lommel

Depotnummer

D/2012/3241/239

Studiedienst van de Vlaamse Regering

Boudewijnlaan 30 bus 23, 1000 Brussel

Tel. 02 553 52 07

Fax 02 553 58 08

E-mail statistiek@vlaanderen.be

Website <http://www.vlaanderen.be/svr>

VOORWOORD

In het najaar 1992 kreeg de Algemene Planningsdienst, één van de voorgangers van de Studiedienst van de Vlaamse Regering, de opdracht samen met alle diensten van de Vlaamse overheid en voor alle Vlaamse bevoegdheden, een reeks indicatoren op te stellen die *“zowel een beeld geven van de veranderingen in de externe omgeving waarin de Vlaamse overheid werkt als van de middelen die deze overheid inzet op de onderscheiden domeinen waarop ze actief is, de diensten die ze levert aan de gemeenschap en waar mogelijk de effecten die bekomen worden.”* In september 1993 resulteerde dit in een eerste publicatie van de Vlaamse Regionale Indicatoren, kortweg VRIND genaamd. Om het strategisch en toekomstgericht karakter te benadrukken, werd de eerste editie gestructureerd volgens het toenmalige project Vlaanderen-Europa 2002. De indicatoren gaven uitdrukking aan de wil tot grote openheid en communicatie vanuit de overheid naar de bevolking.

Vandaag – 20 jaar later – wordt nog jaarlijks een uitgebreide set van indicatoren gedocumenteerd waarin zowel de ontwikkelingen in de Vlaamse samenleving als aanzetten tot effectmeting van het Vlaamse overheidsbeleid aan bod komen. Nog meer dan in de beginperiode gebeurt de selectie van de indicatoren in overleg met de betrokken diensten en instellingen. Het zijn de beleidsraden van de 13 ministeries die de keuze van de indicatoren bepalen. De koppeling aan lange termijnprojecten is behouden: van ‘Vlaanderen-Europa 2002’ over ‘Kleurrijk Vlaanderen’ tot ‘Vlaanderen in Actie’.

De aard van de indicatoren is gewijzigd mede omdat de overheid steeds meer resultaatgericht beleid voert. De Vlaamse overheid geeft steeds duidelijker aan welke maatschappelijke veranderingen ze met haar beleid (mee) wil bewerkstelligen en koppelt haar beleidsintenties aan meetbare streefdoelen. Deze ontwikkeling zorgt ervoor dat in VRIND steeds meer aandacht gaat naar wat er is gerealiseerd (effect, impact) dan naar de inspanningen van de overheid (input, proces).

Wie de eerste VRIND-edities vergelijkt met de huidige, zal merken dat de aangeboden informatie exponentieel is toegenomen, van circa 250 indicatoren in de beginfase naar meer dan 700 de

voorbij jaren. De ontwikkeling van beleidsondersteunende cellen in de departementen en de agentschappen hebben ervoor gezorgd dat de aandacht voor statistieken op basis van correcte administratieve registraties, metingen en kwaliteitsvolle enquêtes fors is toegenomen. Dit neemt niet weg dat ook nu nog data niet beschikbaar zijn of slechts met vertraging worden aangeboden. We botsen voor een goed geïnformeerd beleid nog meermaals *“tegen de grenzen die gelegd worden door de beschikbaarheid van goed statistisch materiaal”*.

Voor verschillende beleidssectoren zijn ondertussen uitgebreide en goed gedocumenteerde (monitoring)rapporten beschikbaar. Bij de invulling van de VRIND-indicatoren wordt hiervan dankbaar gebruik gemaakt. De meerwaarde van VRIND zit in het samenbrengen van informatie over alle domeinen waarvoor de Vlaamse overheid bevoegd is en het leggen van dwarsverbanden zowel binnen als tussen de beleidsdomeinen. aan te geven.

VRIND blijft een monitor, die ontwikkelingen in de samenleving en het beleid beschrijft en de aandacht vestigt op sterkten en zwakten. De verklaring, de oorzaken en de gevolgen hiervan bestuderen is een opdracht voor onderzoekers. De Vlaamse overheid kan hiervoor een beroep doen op haar studiediensten, wetenschappelijke instellingen en steunpunten beleidsgericht onderzoek.

Met een tentoonstelling willen we 20 jaar VRIND in de verf zetten. Per beleidsdomein worden een aantal reeksen samen gezet die de voorbije 20 jaar zoveel als mogelijk overbruggen. Met een tijdslijn geven we voor elk domein een aantal memorabele momenten of situaties aan die van belang zijn voor het beleid en voor de interpretatie van de resultaten. Deze brochure laat ook toe om bondig enkele belangrijke beleidsontwikkelingen van de voorbije jaren te schetsen.

Jaarlijks zijn een 200-tal personen bij de realisatie van VRIND betrokken. Over de ganse periode gaat het om de inzet en medewerking van circa 1.000 Vlaamse ambtenaren. Zonder hen, geen VRIND! Hier past een hartelijke dank en een oproep om er voor te zorgen dat VRIND ook de komende jaren nog beter de ontwikkelingen in de Vlaamse samenleving in beeld kan brengen.

Vlaanderen kreeg door verschillende staatshervormingen steeds meer bevoegdheden. Daardoor nam het belang van de Vlaamse Regering, het Vlaams Parlement en de Vlaamse overheidsdiensten verder toe. Ondertussen vergrootte de impact van de Europese Unie, die circa 70% van de regelgeving beïnvloedt. Binnen Vlaanderen werd de rol van de lokale besturen belangrijker.

Begin jaren 1990 werd nog volop werk gemaakt van de implementatie van de derde staatshervorming (1988) waarbij belangrijke beleidsdomeinen zoals openbare werken en verkeer en het onderwijs een **Vlaamse bevoegdheid** werden. In 1993 volgde het Sint-Michielsakkoord waarbij Vlaanderen extra bevoegdheden kreeg in de domeinen die in 1980 en 1988 reeds werden overgedragen en waarbij Vlaanderen voortaan de mogelijkheid kreeg om internationale verdragen te sluiten voor de eigen bevoegdheden. Met het Lambermontakkoord (2001) kreeg de Vlaamse overheid ook de verantwoordelijkheid voor de organisatie en werking van de lokale besturen, landbouw en buitenlandse handel en werden de fiscale bevoegdheden fors uitgebreid, gekoppeld aan een nieuwe financieringswet. De federalisering zet zich met het Vlinderakkoord (2011) verder door.

Deze overdracht zorgde voor heel wat **wetgevend werk**, dat sinds 1995 gebeurt in een rechtstreeks verkozen Vlaams Parlement. Nadat Gaston Geens meer dan een decennium (1981-1992) opeenvolgende Vlaamse Executieven (voorganger Vlaamse Regering) voorzat, volgden sindsdien 5 minister-presidenten elkaar op: Van den Brande (1992-1999), Dewael (1999-2003), Somers (2003-2004), Letermé (2004-2007) en Peeters (2007- ....).

De **Vlaamse overheidsdiensten** breidden uit en werden hervormd: een eerste keer begin jaren 1990 met 1 ministerie en 6 departementen op basis van een matrixstructuur, een tweede onder de benaming Beter Bestuurlijk Beleid (2006) met 13 departementen en circa 60 agentschappen. Ruim 40.000 ambtenaren werken nu voor de Vlaamse overheid, in 1992 werkten in het ministerie, de wetenschappelijke instellingen en de Vlaamse openbare instellingen samen nog geen 34.000 ambtenaren.

De voorbije decennia is de rol van de **lokale besturen** van “ondergeschikt bestuur” verschoven naar “partner” van de Vlaamse overheid waarmee via convenanten afspraken worden gemaakt

voor de beleidsontwikkeling op diverse domeinen. Samen met een toenemende regelgeving gaf dit aanleiding tot discussie over bevoegdheidsafbakening die aan bod kwamen in het kerntakendebat (eerste helft jaren 2000) om recent te leiden tot het planlastendecreet. Vanaf de start van de nieuwe gemeentelijke legislatuur (2013) wordt een nieuwe geïntegreerde lokale beheers- en beleidscyclus gestart.

De burgers worden betrokken bij de beleidsontwikkeling. Tot eind jaren 1990 speelden daarbij de verschillende ideologische zuilen een belangrijke rol. Ondertussen werd het kluwen van advies- en consultatieorganen grotendeels gekanaliseerd via strategische adviesraden, gekoppeld aan de 13 beleidsdomeinen.

Vlaanderen heeft de voorbije decennia steeds aandacht gehad voor grootscheepse maatschappelijk gedragen projecten. Na het succes van de Derde Industriële Revolutie van de jaren 1980 (Geens) volgden **Vlaanderen-Europa 2002** (Van den Brande), **Kleurrijk Vlaanderen** met het **Pact van Vilvoorde** (Dewael) en recent **Vlaanderen in Actie** met het **Pact 2020** (Letermé, Peeters). Hierbij onderschrijft Vlaanderen de Europese richtlijnen en visie voor een meer duurzame economische ontwikkeling (Europa 2020).

BESTUURLIJKE CONTEXT

BESTUURLIJKE CONTEXT

VLAAMSE REGERING

MINISTERS

DIENTEN
VOOR HET
ALGEMEEN
REGERINGS-
BELEID

BESTUURS-
ZAKEN

FINANCIËN
EN
BEGROTING

INTERNATIONAAL
VLAANDEREN

ECONOMIE,
WETENSCHAP
EN
INNOVATIE

ONDERWIJS
EN
VORMING

WELZIJN,
VOLKS-
GEZONDHEID
EN GEZIN

CULTUUR,
JEUGD,
SPORT EN
MEDIA

WERK EN
SOCIALE
ECONOMIE

LANDBOUW
EN VISSERIJ

LEEFMILIEU,
NATUUR
EN ENERGIE

MOBILITEIT
EN
OPENBARE
WERKEN

RUIMTELIJKE
ORDENING,
WOONBELEID
EN
ONROEREND
ERFGOED

VAN DEN BRANDE (1992-1999)

DEWAELE (1999-2003)

SOMERS (2003-2004)

LETERME (2004-2007)

PEETERS (2007- ...)

EU25

EU27

Pact 2020

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

Beter bestuurlijk beleid
Vlaanderen in Actie

Vlinderakkoord
Europa 2020

Het Vlaamse Gewest telde 6.306.638 **inwoners** op 1 januari 2011. Dat zijn er 9% meer dan in 1992. De toename van de bevolking is een gevolg van een schommeling in het jaarlijks aantal geboorten, de toegenomen leeftijdsverwachting en migratie.

Momenteel telt het Vlaamse Gewest ruim 2,6 miljoen **huishoudens**. De groei van het aantal huishoudens in de periode 1992-2009 (16%) was groter dan die van de totale bevolking (9%). Dit hangt samen met de voortgaande huishoudensverdunding ten gevolge van de daling van de vruchtbaarheid, de toename van (echt)scheiding en de vergrijzing van de bevolking. Een steeds groter aantal oudere paren en alleenstaande ouderen blijft een eigen huishouden voeren. De gemiddelde huishoudensgrootte daalde van 2,55 naar 2,35. Die daling was vooral het gevolg van een spectaculaire toename van de éénpersoonshuishoudens. Meerpersoonshuishoudens bestaan steeds vaker uit twee personen en steeds minder uit drie of vier personen. Het aandeel huishoudens met vijf of meer huishoudleden was laag en bleef nagenoeg hetzelfde.

Het aantal **geboorten** in het Vlaamse Gewest lag in 2010 bijna exact even hoog als in 1992 (70.000). Tot 2002 was er sprake van een daling van het bruto geboortecijfer (geboorten per 1.000 inwoners). Daarna begon het geboortecijfer opnieuw te stijgen.

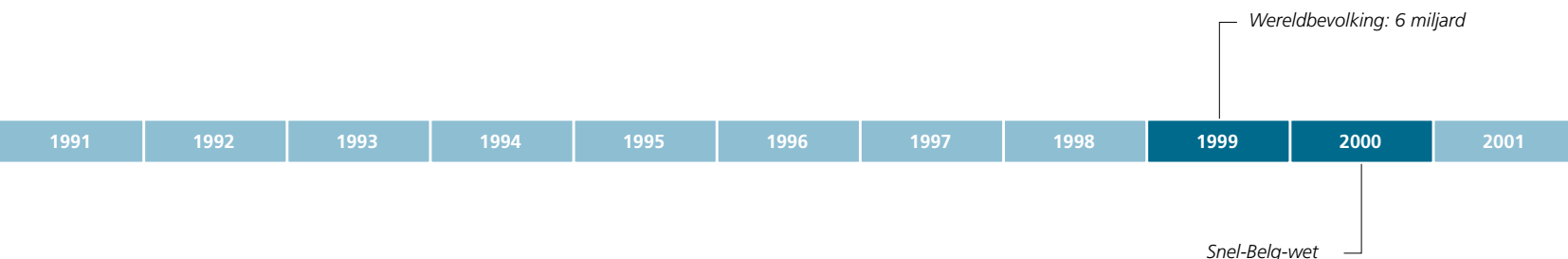
De voorbije twee decennia trad een verschuiving op in de **samenstelling van de bevolking**. Er zijn nu relatief minder **jongeren** en meer **ouderen** dan in 1992. De daling van het aandeel jongeren onder de 20 jaar, ook wel ontgroening genoemd, was continu sinds 1992. De laatste jaren is de daling minder scherp dankzij het opnieuw gestegen geboortecijfer. De vergrijzing (toename van het aandeel 65-plussers) vertoont eveneens een ononderbroken stijgende trend mede door de verhoogde levensverwachting. Tus-

sen 1992 en 2010 steeg de levensverwachting bij de vrouwen met goed 3 jaar, en bij de mannen met 4,5 jaar.

In de voorbije decennia was er sprake van verkleuring. Het aantal personen met een **vreemde nationaliteit** nam toe van 269.000 in 1992, naar 427.000 in 2011. Anders uitgedrukt, in 1992 telde de Vlaamse bevolking 4,6% vreemdelingen en in 2011 6,4%. De stijging van het aandeel vreemdelingen was continu, met uitzondering voor de jaren 2001 en 2002 toen de snel-Belg-wet (2000) net van kracht was en een uitzonderlijk hoog aantal naturalisaties plaats vond.

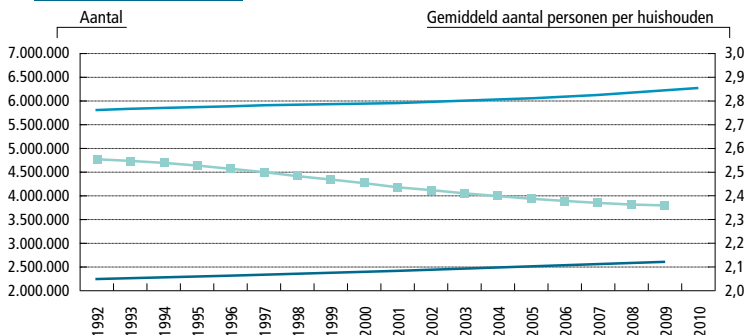
Heel wat vreemdelingen verkrijgen mettertijd de Belgische nationaliteit en/of hun kinderen worden als Belg geboren. Kijken we naar de **herkomst** in plaats van naar de huidige nationaliteit dan wordt de verkleuring nog duidelijker: het Vlaamse Gewest telt in 2011 924.000 personen van vreemde herkomst, goed voor 14,6% van de bevolking.

De **samenstelling van de groep vreemdelingen** veranderde in de loop van de tijd. Het aantal migranten uit Oost-Europa nam het sterkst toe. Na de Nederlanders die 28% van alle vreemdelingen uitmaken, zijn ze momenteel de omvangrijkste groep. Er was ook sprake van een sterke immigratie uit Afrika en Azië. Op basis van de huidige nationaliteit is er een daling van het aantal/aandeel Turken en Marokkanen tussen 1992 en 2011. Bekijken we de herkomst in plaats van de huidige nationaliteit, dan is er geen sprake van een dalende trend. In 2011 hebben 142.000 personen een Marokkaanse en 112.000 personen een Turkse herkomst. Nederlanders zijn nog steeds de omvangrijkste herkomstgroep. Oost-Europeanen nemen samen met de Marokkanen de tweede plaats in binnen de groep personen van vreemde herkomst en personen met Turkse herkomst bezetten de derde plaats.

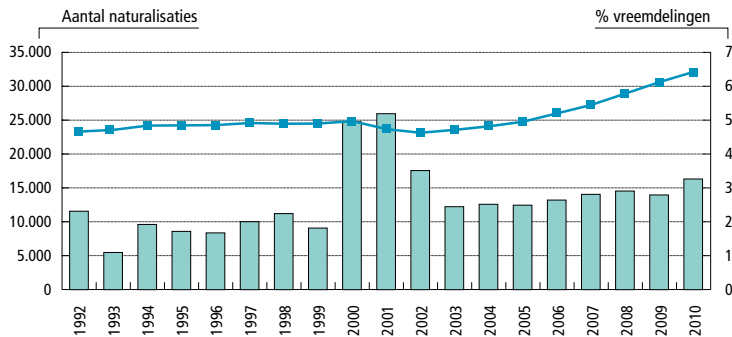
DEMOGRAFIE

HUISHOUDENS

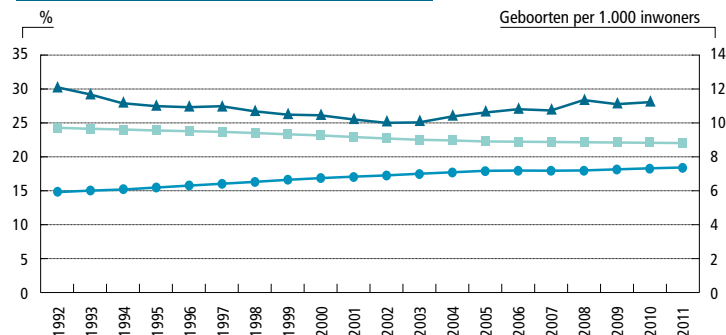
→ Bron: ADSEI.

VREEMDELINGEN

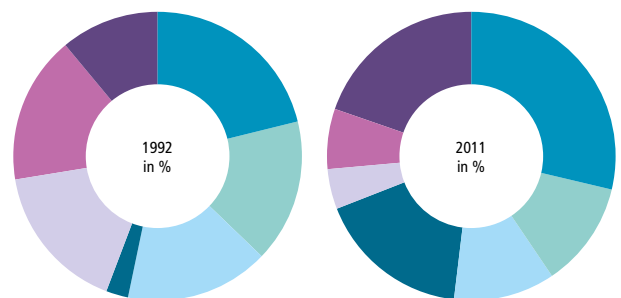
→ Bron: ADSEI.

ONTGROENING EN VERGRIJZING

→ Bron: ADSEI.

VREEMDELINGEN NAAR NATIONALITEIT

→ Bron: ADSEI.

Wereldbevolking: 7 miljard

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

MACRO-ECONOMIE

Het economisch beleid wordt vooral op federaal en Europees niveau bepaald. Vlaanderen heeft weinig macro-economische bevoegdheden en instrumenten. De enige manier waarop de Vlaamse overheid kan tussenkomen is door **steunverlening** in het kader van de economische expansiewetten, recent hervormd in investerings- en ecologische steun. Meer informatie kan u lezen in het stuk over de open ondernemer.

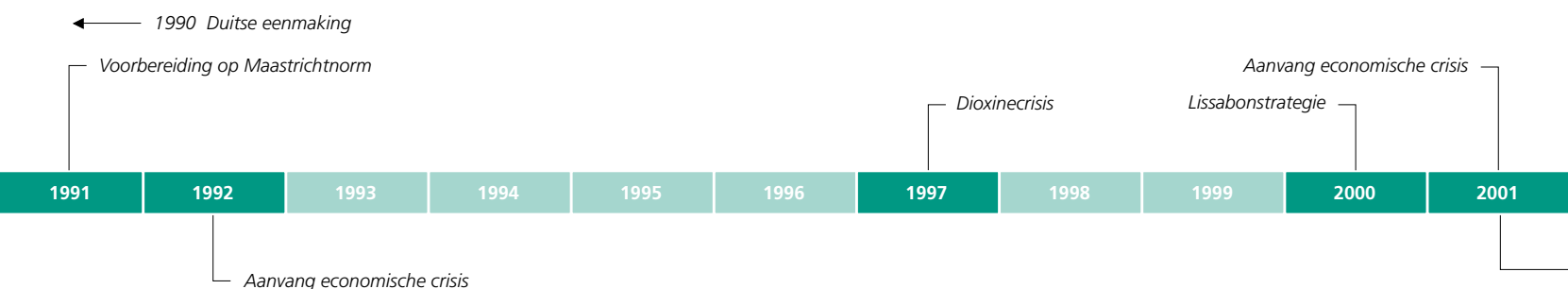
Vanuit Europees en federaal niveau zijn er drie instrumenten voor macro-economisch beleid. Ten eerste is er het **monetair beleid**, dat bij de Europese Centrale Bank thuishoort. Daarnaast is er het **begrotingsbeleid** waarbij Europa oplegt dat België en de gewesten dienen te voldoen aan de criteria met betrekking tot de toegang tot de Eurozone en met betrekking tot het stabiliteitspact. In de derde plaats zou men via het **wisselkoersbeleid** kunnen ingrijpen, maar dat is sedert de invoering van de euro geen nationaal macro-economisch instrument meer.

Het Vlaamse Gewest is een **welvarende regio**. Het bbp per inwoner is in 2011 16% hoger dan gemiddeld in de EU27. Die welvaart is te danken aan een hoge arbeidsproductiviteit: in 2011 is die 24% hoger dan gemiddeld in de EU27. De welvaartsverschillen tussen de Europese lidstaten verminderen geleidelijk aan. Zo was het Vlaamse bbp per inwoner in 1995 nog 26% hoger dan het EU27 gemiddelde.

De totale **werkgelegenheid** is de afgelopen decennia stelselmatig toegenomen in Vlaanderen. Structurele crisissen brachten daar geen permanente verandering in. Tussen 1990 en 2011 kende de Vlaamse werkgelegenheid een globale toename van 450.000 personen. Tijdens periodes van laagconjunctuur bleef de werkgelegenheid nagenoeg stabiel. Dit was in het bijzonder het geval tussen 1991 en 1994 toen de economische groei een duik nam door de nationaal opgelegde budgettaire restricties om de Maas-trichtcriteria te behalen, tussen 2001 en 2003 als gevolg van de internetbubbel en tijdens de recente financieel-economische crisis tussen 2008 en 2010. In de tussenliggende periodes van hoogconjunctuur nam de werkgelegenheid jaar op jaar toe.

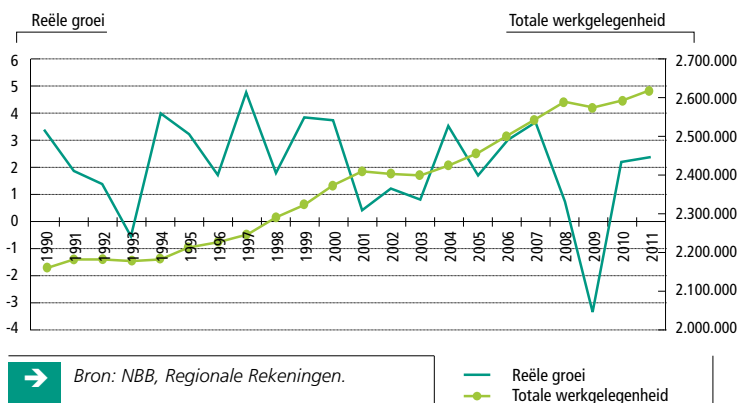
Ook het aandeel van de **tertiaire sector** (handel en diensten) in de totale werkgelegenheid is de voorbije decennia toegenomen ten nadele van de **secundaire sector** (industrie en bouw) en de **primaire sector** (landbouw en visserij). Dit is vooral het gevolg van de verplaatsing van arbeidsintensieve productieprocessen naar lageloonlanden, het uitbesteden van niet-kerntaken aan dienstenbedrijven en een sterke productiviteitsontwikkeling in de industrie waardoor er relatief minder arbeidskrachten nodig zijn per eenheid output.

Het **consumentenvertrouwen** en **productenvertrouwen** fluctueerden sterk in de voorbije decennia en bleken vooral afhankelijk te zijn van de conjunctuurbewegingen.

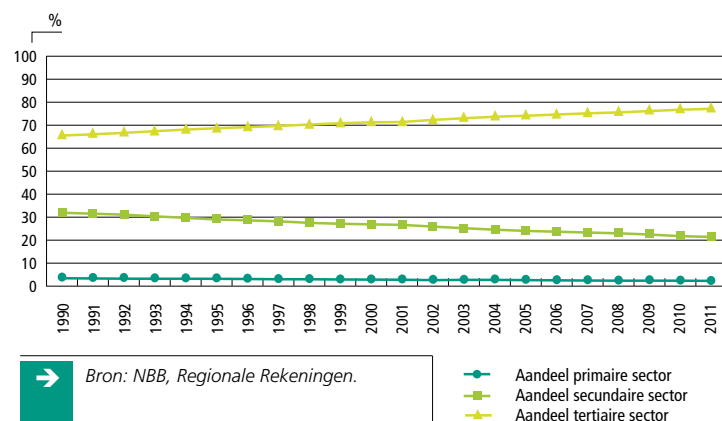

MACRO-ECONOMIE

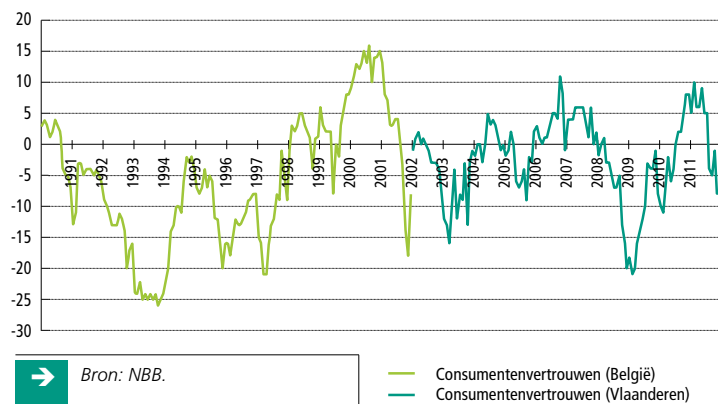
ECONOMISCHE GROEI EN TOTALE WERKGELEGENHEID

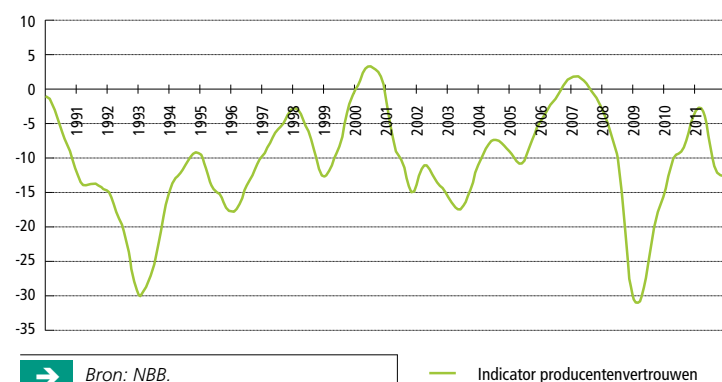
HOOFDSECTOREN IN TOTALE WERKGELEGENHEID

CONSUMENTENVERTROUWEN

PRODUCENTENVERTROUWEN

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

Reorganisaties na dot.com hype
en over-investeringen

Uitbreken financiële en economische crisis

Omvorming klassieke investeringssteun
tot ecologiepremie
Introductie KMO Portefeuille

De **financieringswet** (1989) voorzag een geleidelijke aanpassing van de verdeelsleutel van de middelen die het federale niveau aan de regio's doorstort (personenbelasting en btw). Deze verdeelsleutel werd zodanig aangepast dat de deelstaten een aandeel krijgen dat beter overeenkomt met het aandeel van de op hun grondgebied geheven personenbelasting.

Door het **Lambermontakkoord** (2001) werd een hele reeks belastingen overgeheveld naar de gewesten, waaronder de registratierechten, de schenkingsrechten, de hypotheekrechten, de verkeersbelasting, de belasting op de in verkeerstelling (biv) en het eurovignet. Het kijk- en luistergeld wordt een gewestbelasting. Voordien hadden de gewesten al bevoegdheden voor de spelen en weddenschappen, de automatische ontspanningstoestellen, de registratierechten, de successierechten en de onroerende voorheffing (gewestaandeel). Het Lambermontakkoord maakt het tevens mogelijk op de overgedragen personenbelasting gewestelijke "opcentiemen of afcentiemen" toe te passen. De gewesten kunnen de federale personenbelasting voor hun eigen inwoners verlagen of verhogen. De recente Vlaamse jobkorting (2007-2010) is hiervan een voorbeeld.

De **middelen van de Vlaamse overheid** zijn van 1992 tot 2010 meer dan verdubbeld (van 10 tot 23 miljard euro) waarbij alleen in de economische crisisjaren 2002 en 2009 een daling merkbaar was. Het vergelijken van uitgaven naar bestemming of domein is moeilijk door de veranderingen in de structuur van de Vlaamse overheid. Veruit het belangrijkste domein blijft onderwijs. Zijn uitgavenaandeel daalt echter van 44% tot 39%. Het wordt gevolgd door welzijn, volksgezondheid en cultuur, waarvan het aandeel daalde van 18% tot 14%. Daarna komen economie, werkgelegenheid, binnenlandse aangelegenheden en landbouw.

De Vlaamse overheid heeft steeds haar verantwoordelijkheid genomen om in het kader van de Europese stabiliteitsprogramma's voldoende overschotten te boeken en de **schuld** te verlagen. Ondanks de crisis is de Vlaamse begroting in 2011 opnieuw in evenwicht. De schuld van de Vlaamse overheid steeg tussen 1992 en 1996 van 7 tot 9 miljard euro, om vervolgens tot 1 miljard te dalen

in 2008. Daarna schoot de schuld opnieuw omhoog tot meer dan 7 miljard als gevolg van de reddingsoperaties van de financiële sector (2008-2009). De Vlaamse Regering heeft zich in het Pact 2020 geëngageerd om tegen 2020 terug te keren tot een nulschuld.

De opeenvolgende regeringen vormden de eigen **belastingen** om naar een echt beleidsinstrument. Bovendien heeft de Vlaamse overheid bepaalde tarieven verlaagd, zonder daarom de belastingopbrengsten te verminderen, gebruik makend van een grotere acceptatie van de fiscaliteit. Daardoor zijn de gewestbelastingen de afgelopen 20 jaar fors toegenomen: van 600 miljoen in 1992 tot 4,4 miljard in 2010, met een kwantumsprong in 2002, als gevolg van het Lambermontakkoord.

De belangrijkste **fiscale maatregelen** zijn de volgende:

- Vermindering van de tarieven van de registratierechten van 12,5% tot 10% en van 6% naar 5% voor de bescheiden woningen (klein beschrijf) om de verwerving van een eigen woning te vergemakkelijken.
- De verlaging van de schenkingsrechten op bouwgronden om de bouwmarkt te stimuleren.
- De algemene verlaging van de successierechten en schenkingsrechten en de afschaffing van successierechten op de gezinswoning.
- De verlaging (sinds 1999) van de successierechten en de vrijstelling van schenkingsrechten op de activa en aandelen van familiale ondernemingen voor een grotere continuïteit van de ondernemingen.
- Voor een meer gerichte strijd tegen de leegstand werd de gewestelijke leegstandsheffing naar de gemeenten overgeheveld (vanaf 2010).
- De eigen inning van de onroerende voorheffing (sinds 1999) en de verkeersbelastingen (sinds 2011) en voordien ook het afgeschafte kijk- en luistergeld.
- De overige fiscale maatregelen betreffen onder andere: de vermindering en later vrijstelling van de onroerende voorheffing voor nieuw materieel en outillage, de vermindering op onroerende voorheffing voor energiezuinige woningen en de vergroening van de belasting op in verkeerstelling.

← 1989 Financieringswet

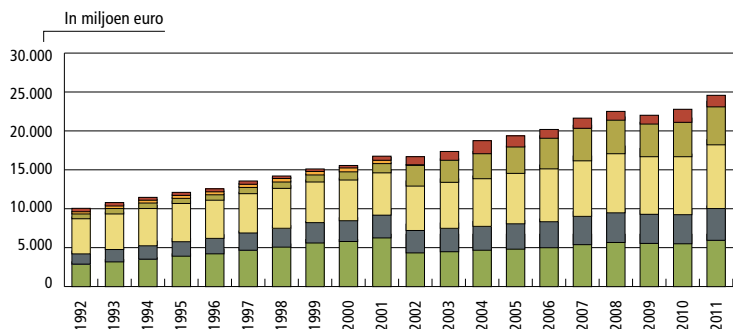
Eigen inning onroerende voorheffing

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001

Lambermontakkoord

FINANCIËN

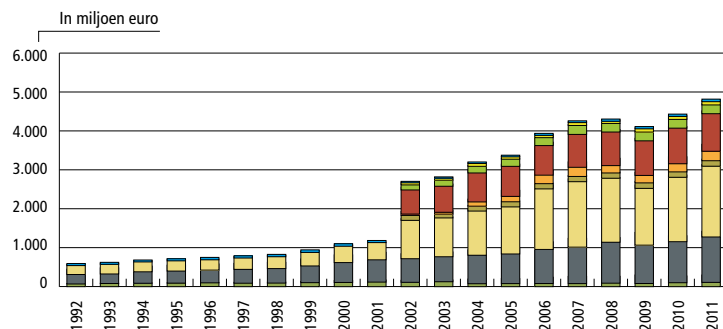
MIDDELEN VLAAMSE OVERHEID

→ Bron: ACC, Middelenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap.

■ Personenbelasting Gemeenschap
 ■ BTW Gemeenschap
 ■ Gewestbelastingen
 ■ Kijk- en luistergeld
 ■ Overige

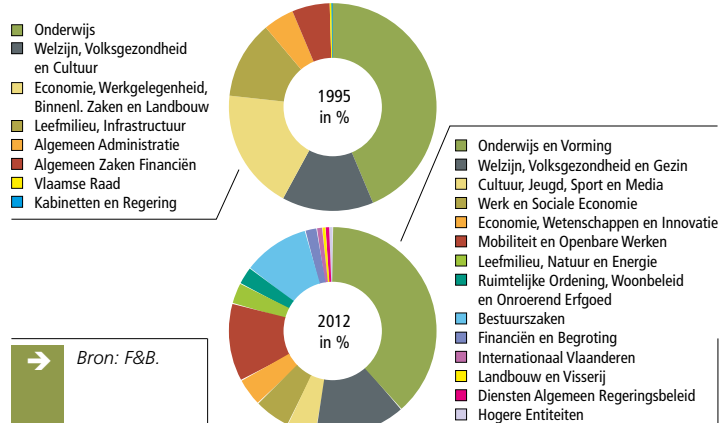
GEWESTBELASTINGEN

→ Bron: ACC, Middelenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap.

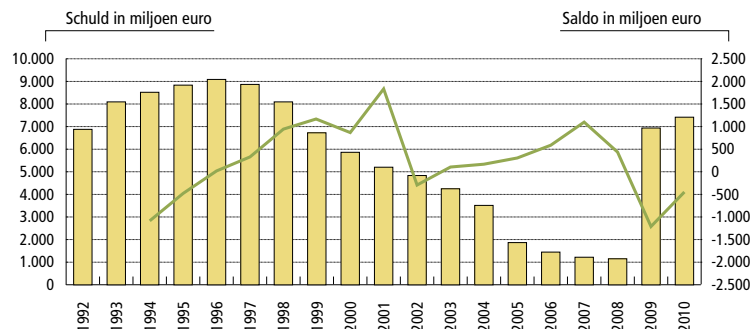
■ Onroerende voorheffing
 ■ Successierechten en recht van overgang bij overlijden
 ■ Registratierechten
 ■ Hypotheekrechten
 ■ Schenkingsrechten
 ■ Verkeersbelasting
 ■ Belasting op inverterstelling
 ■ Eurovignet
 ■ Overige

BETAALKREDIETEN 1995 EN 2012

→ Bron: F&B.

SCHULD EN VORDERINGENSALDO

→ Bron: INR, NBB.

Uitbreken financiële en economische crisis

Eigen inning verkeersbelastingen

Reddingsoperaties financiële sector

Pact 2020

Vlaamse jobkorting

2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012

Onderwijs is sinds de derde staatshervorming (1988-1989) vrijwel een volledige Vlaamse bevoegdheid. Slechts drie bevoegdheden blijven op het federale niveau: de pensioenen van het onderwijspersoneel, het begin en het einde van de leerplicht en de minimumvoorwaarden voor het behalen van een diploma.

Een basisdoelstelling is **gelijke onderwijskansen** geven aan alle leerlingen (GOK). Door het nieuwe financieringsbeleid ontvangen scholen met veel kansarme leerlingen meer middelen. Sinds 2008 werd het stelsel van de school- en studietoelagen uitgebreid naar het kleuter en lager onderwijs en werd een maximumfactuur in het basisonderwijs ingevoerd die het totaal van de onderwijskosten voor de ouders plafonneert. Vanaf 2009 mag een zesjarige enkel starten in het eerste leerjaar als hij/zij minimaal 220 halve dagen aanwezig was in de kleuterklas. Slagen in een taalproef biedt een alternatieve toegang tot het lager onderwijs. Participatie aan het kleuteronderwijs draagt immers bij tot succes in de verdere schoolloopbaan.

Sinds 2008 werd de berekening van de **werkingsmiddelen** volledig gelijkgeschakeld voor alle scholen uit het basis- en secundair onderwijs, onafhankelijk van het onderwijsnet waartoe ze behoren. Vanaf dat moment wordt een deel van de werkingsmiddelen voor de scholen uit het gewoon onderwijs bepaald door het **sociaal profiel van de school**. Vier leerlingenkenmerken (leerlingen waarvan de gezinstaal niet het Nederlands is, met een laagopgeleide moeder, die een schooltoelage ontvangen en die in een kansarme buurt wonen) genereren extra middelen voor de school. Ook in het hoger onderwijs is sinds 2008 een nieuwe financiering van kracht, die meer kansen wil bieden aan kansarme jongeren en ervoor zorgt dat meer jongeren slagen in het hoger onderwijs.

Een andere belangrijke beleidsontwikkeling is de **integratie en schaalvergroting van hogescholen en universiteiten**. Beide werden in associaties samengevoegd. Het semestersysteem werd vanaf 2001-2002 ingevoerd. Vanaf het academiejaar 2004-2005 deed de **Bachelor-Masterstructuur** (BaMa-structuur) progressief zijn intrede in het Vlaamse hoger onderwijs. De driejarige "professioneel gerichte bachelor" wordt alleen in de hogescholen aangeboden en is sterker op de beroepspraktijk gericht dan de "academisch gerichte bachelor" die voorbereidt op de master.

Om het **levenslang leren** aan te moedigen en te verbeteren werd het **volwassenenonderwijs** in 2007 hervormd. Basiseducatie en volwassenenonderwijs worden geïntegreerd binnen consortia en verder geprofessionaliseerd.

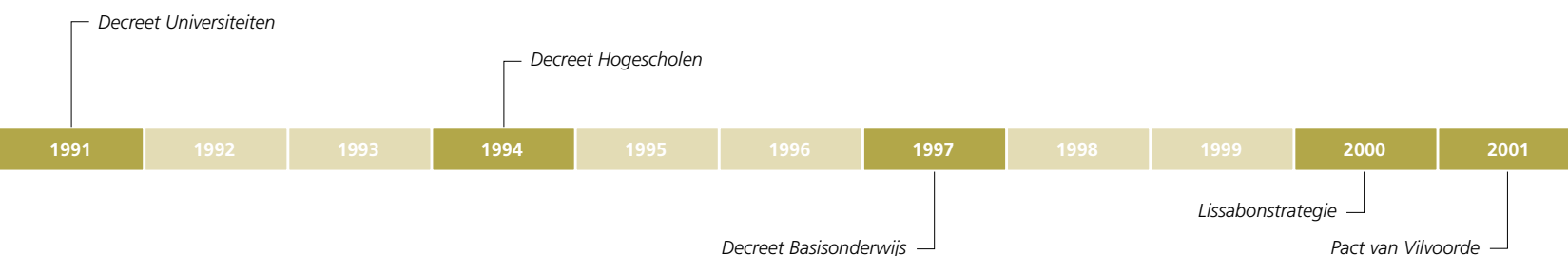
Het Vlaamse onderwijs stemt zich steeds meer af op de **Europese context**. Het neemt deel aan Europese onderwijs- en opleidingsprogramma's voor mobiliteit en samenwerking binnen het hoger onderwijs, zoals het Erasmus-programma dat in 1987 werd gelanceerd. Vlaanderen onderschrijft de doelstellingen van **Europa 2020**. Vlaanderen wil het aandeel hooggeschoolde 30-34-jarigen verhogen (tot 48%), de ongekwalificeerde uitstroom (uit het secundair onderwijs) terugdringen (5% van de scholieren) en het levenslang leren stimuleren (tot 15% van de 25-64-jarigen).

ONDERWIJS

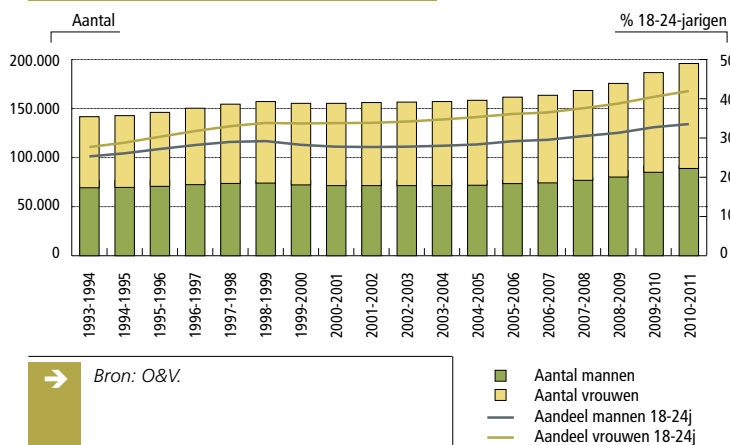
Tussen 1993 en 2010 nam het **aantal studenten in basisopleidingen** toe van 140.000 tot bijna 200.000, een stijging van 40%, waarbij de laatste jaren de groei versnelde. Het aandeel vrouwen van 18-24 jaar dat studeert, was in 1993 reeds groter (27%) dan het aandeel studerende mannen (25%). De voorsprong van vrouwen neemt verder toe. In 2010-2011 studeerde 42% van de 18-24-jarigen vrouwen en 33% van de mannen.

Het aandeel **hooggeschoolden** steeg fors in 20 jaar: het aandeel steeg tussen 1995 en 2011 van 21% tot 34%, terwijl het aandeel **kortgeschoolden** (maximaal lager secundair) daalde van 49% tot 26%. Het aandeel hooggeschoolden ligt hoger dan in de buurlanden. Het aandeel laaggeschoolden is vergelijkbaar met Frankrijk en Nederland, maar ligt duidelijk lager in Duitsland.

Het aandeel leerlingen met één of meer jaar **schoolse vertraging** in het laatste jaar van het lager onderwijs is in 20 jaar gestegen van 13% tot 15%. In het zesde jaar (2de jaar 3de graad) van het secundair is dit aandeel echter gedaald van 41% tot 36%.

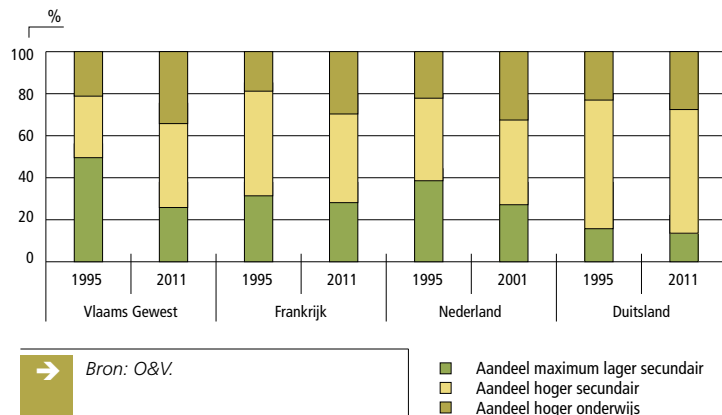

STUDENTEN IN BASISOPLEIDING

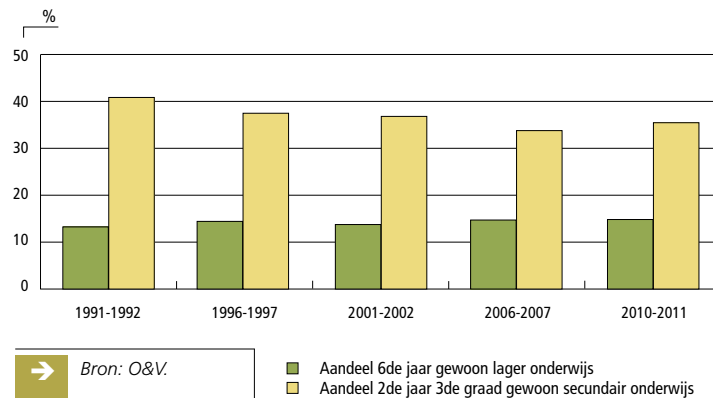

ONDERWIJS

SCHOLINGSGRAAD (25-64 JAAR)

SCHOOLESE VERTRAGING

Volledige gelijkstelling financiering leerplichtonderwijs
(Gemeenschapsonderwijs - gesubsidieerd onderwijs) op basis van 4 leerlingenkenmerken
Nieuwe financiering hoger onderwijs
Uitbreiding schooltoelagen naar het basisonderwijs
Invoering maximumfactuur basisonderwijs
Hervorming volwassenenonderwijs

Europa 2020
strategie

2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012

Eerste decreet Gelijke Onderwijskansen (GOK)

Invoering BaMA-structuur (Bachelors en Masters)
Participatiedecreet

Pact 2020
Kwaliteitsdecreet
Invoering minimale
aanwezigheid kleuteronderwijs

De bevoegdheden inzake werkgelegenheid zijn verdeeld over de federale overheid en de deelstaten. De federale overheid is bevoegd voor het arbeidsrecht en het sociale zekerheidsrecht. De Vlaamse overheid is bevoegd om haar werkgelegenheidsbeleid gestalte te geven inzake **sociale promotie, beroepsomscholing, arbeidsbemiddeling, tewerkstellingsprogramma's, ...**

Op het Vlaamse beleidsniveau vond, mee gestimuleerd vanuit de Europese Commissie, de voorbije decennia een belangrijke accentverschuiving plaats: het **terugdringen van de werkloosheid** werd als beleidsprioriteit vervangen door het **opkrikken van de werkzaamheid, onder meer door de activering van kansengroepen**.

De groei in de Vlaamse **werkzaamheid** volstond niet om de 70%-Lissabondoelstelling (15-64 j) tegen 2010 te behalen. Terwijl de **mannelijke** werkzaamheidsgraad tussen 1992 en 2010 nagenoeg stabiel bleef, steeg de **vrouwelijke** arbeidsdeelname in die periode met 16,8 procentpunten. Op die manier werd de specifieke 60%-Lissabondoelstelling voor vrouwen in Vlaanderen reeds vóór 2010 bereikt. Door de uitbreiding van de diensteneconomie en het sterk arbeidsherverdelend effect van deeltijdarbeid konden heel wat vrouwen ook daadwerkelijk aan de slag. Bovendien investeerde de Vlaamse overheid in een arbeidsmarktbeleid dat ruimte laat voor een vlotte combinatie werk-privé onder meer door het voorzien van plaatsen in de kinderopvang, het stelsel van Vlaamse aanmoedigingspremies voor loopbaanonderbreking en tijdskrediet, ... Tegen 2020 wil de Vlaamse Regering ruim 76% van de 20-64-jarigen aan het werk hebben. Eén van de subdoelstellingen daarbij is het bereiken van een werkzaamheidsgraad van 75% bij de vrouwen tegen 2020.

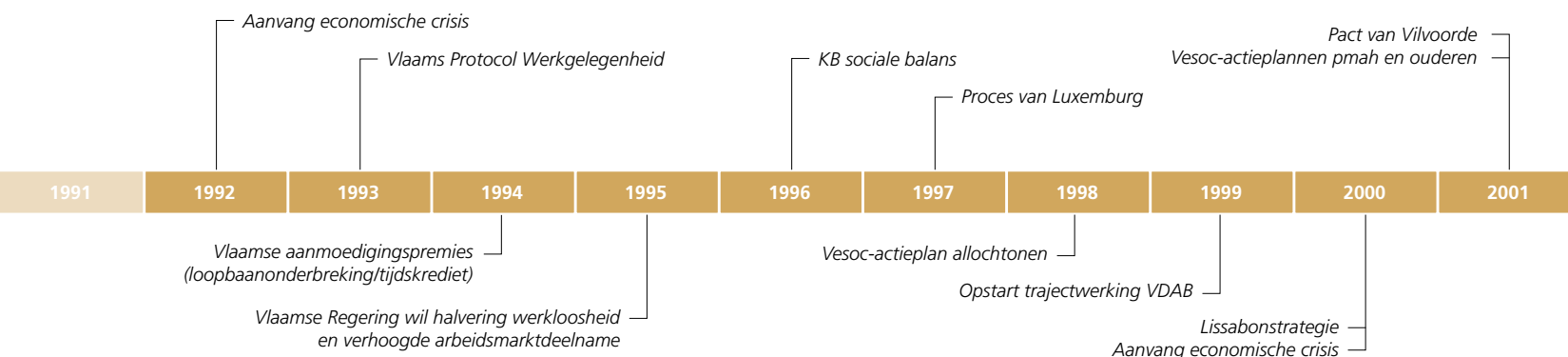
De **werkzaamheidsgraad** is bij de **55-64-jarigen** aanzienlijk toegenomen maar niet voldoende om de 50%-Lissabondoelstelling bij de 55-plussers te bereiken in 2010. De vervroegde uittrede die in de jaren tachtig werd aangemoedigd in een poging het arbeidsaanbod van de ouderen in te krimpen ten voordele van de jongeren, blijkt op de langere termijn een ongunstig effect te hebben op de (mannelijke) ouderenwerkzaamheidsgraad. Door de geleidelijke doordringing van de feminisering van de arbeidsmarkt in de oudere leeftijdsklassen, wordt de terugval

globaal wat getemperd. Bij de mannelijke 55-plussers treedt er een positieve kentering op vanaf 1999. De laatste jaren lijken de Vlaamse en federale beleidsmaatregelen om de beroepsloopbaan te verlengen, zichtbaar effect te hebben. De Vlaamse overheid blijft streven naar een hogere werkzaamheid bij de 55-plussers en stelt daarbij een 50%-norm tegen 2020 voorop.

De Vlaamse arbeidsmarkt is flexibeler geworden. Hoewel **deeltijdarbeid** in grote mate een vrouwelijk fenomeen blijft, situeert de stijging van het aandeel deeltijders zich bij vrouwen én bij mannen. De tertiaïrisering van de economie heeft de vraag naar deeltijdse jobs sterk gestimuleerd en speelde eveneens in op de behoefte van heel wat (veelal vrouwelijke) werknemers die werk en gezin wensen te combineren. Daarnaast heeft de overheid deeltijdarbeid gestimuleerd in het kader van arbeidsherverdeling.

De jongste 2 decennia steeg de mannelijke **werkloosheidsgraad** licht, terwijl de vrouwelijke werkloosheid een duidelijk dalend verloop kende. Het gevolg is dat de werkloosheidskloof tussen mannen en vrouwen de voorbije jaren verkleinde. Deze convergentie is voor een flink stuk de weerspiegeling van de economische herstructurering in de voorbije decennia: de traditioneel vooral mannelijke industriële werkgelegenheid kreeg rake klappen terwijl de sterk vrouwelijke maatschappelijke en zorgsectoren aan numeriek belang wonnen.

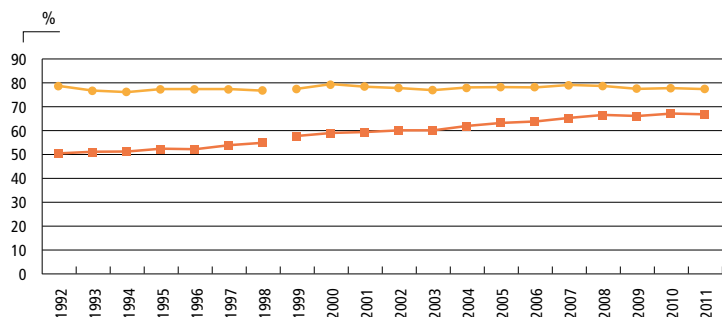
WERK

WERK

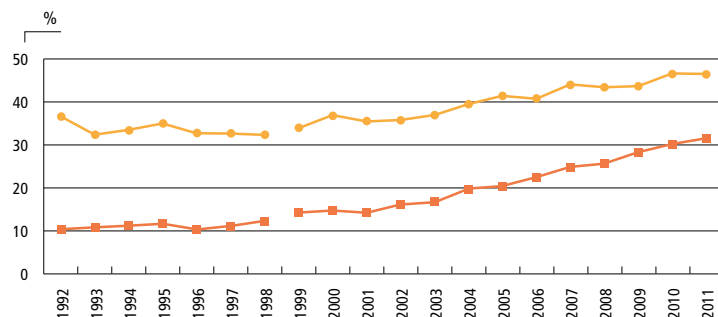
WERKZAAMHEIDSGRAAD (20-64 JAAR)

→ * Tijdsreeksbreuk tussen 1998 en 1999.
Bron: FOD Economie - ADSEI EAK, Eurostat LFS
(bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

— Aandeel mannen
— Aandeel vrouwen

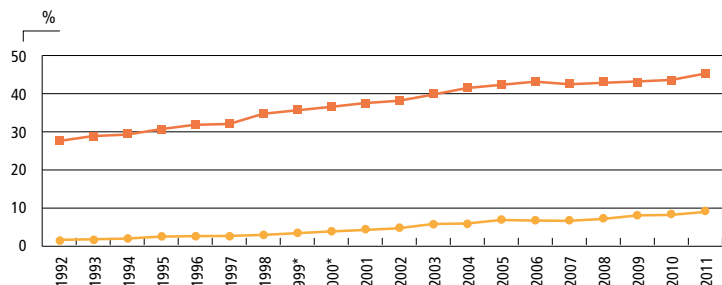
WERKZAAMHEIDSGRAAD (55-64 JAAR)

→ * Tijdsreeksbreuk tussen 1998 en 1999.
Bron: FOD Economie - ADSEI EAK, Eurostat LFS
(bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

— Aandeel mannen
— Aandeel vrouwen

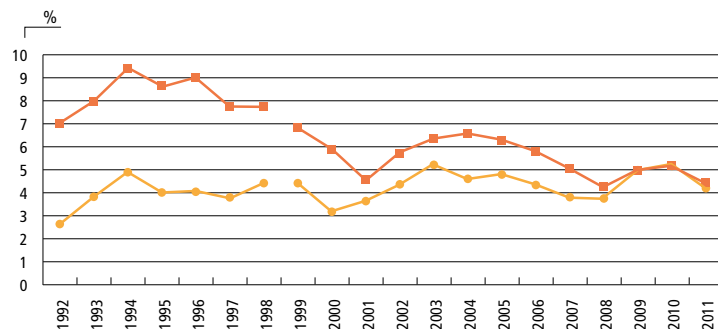
DEELTIJDARBEID BIJ DE WERKENDE (15-64 JAAR)

→ * Voor België en de gewesten zijn er in 1999 en 2000 geen data beschikbaar over het aandeel deeltijdarbeid bij de werkenden, enkel voor de loontrekkenden. De stijgende evolutie wordt doorgetrokken van 1998 tot 2001.
Bron: FOD Economie - ADSEI EAK, Eurostat LFS
(bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

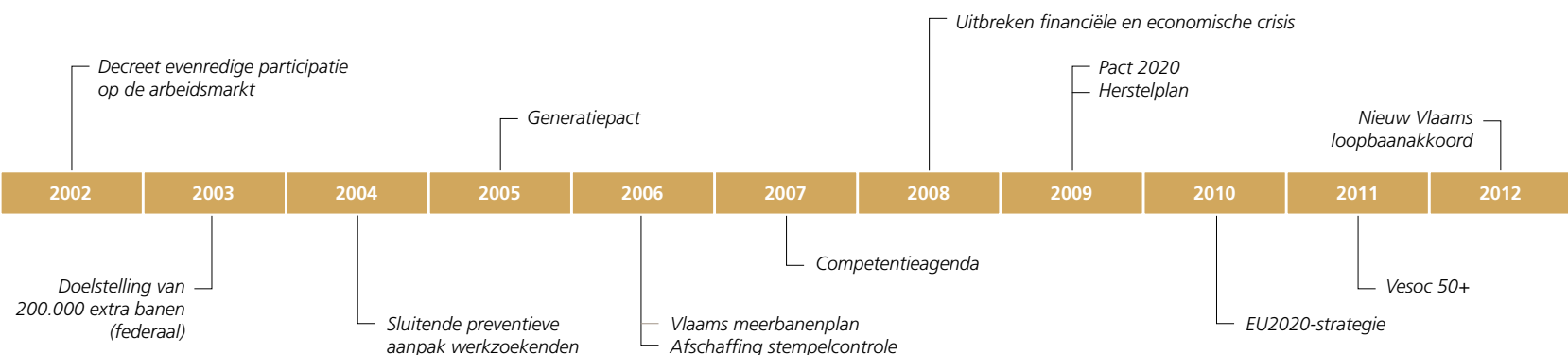
— Aandeel mannen
— Aandeel vrouwen

WERKLOOSHEIDSGRAAD (15-64 JAAR)

→ * Tijdsreeksbreuk tussen 1998 en 1999.
Bron: FOD Economie - ADSEI EAK, Eurostat LFS
(bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

— Aandeel mannen
— Aandeel vrouwen

ONDERNEMEN EN INNOVATIE

Vlaanderen is bevoegd voor het **economisch ondersteuningsbeleid**. De basis voor deze investeringssteun ligt bij de economische expansiewetten. In 2003 trad een nieuw systeem van groeipremies in werking, dat in 2008 werd vervangen door de Strategische Investerings- en Opleidingssteun (SIOS). Het gaat om steun voor investeringen en opleidingen. Daarnaast bestaat investeringssteun voor ecologische meerkosten en de KMO-portefeuille. De afgelopen jaren zagen tal van andere initiatieven het licht zoals het Business Angels Netwerk (BAN), Vinnof en ARKImedes. Andere strategische instrumenten zijn de investeringsmaatschappijen, de Participatiemaatschappij Vlaanderen en de Limburgse reconversiemaatschappij.

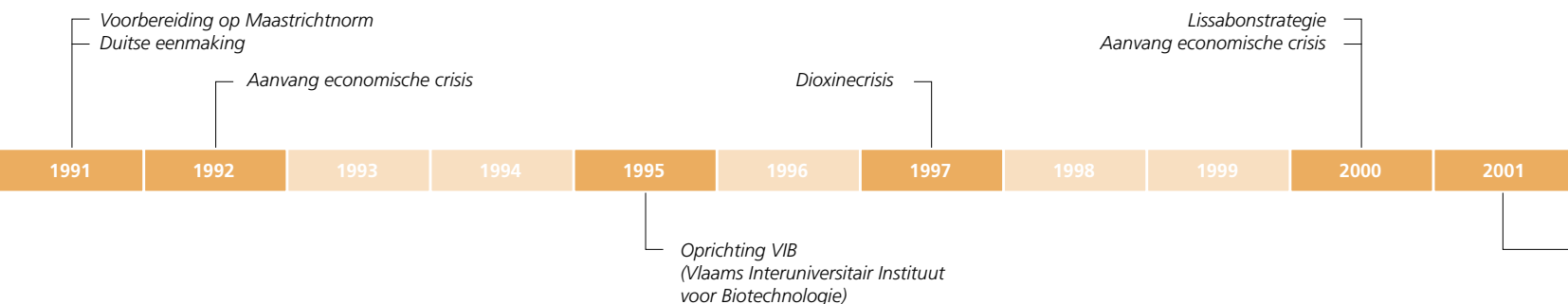
Doorheen de tijd stijgen doorgaans zowel de **oprichtingen** als de **falingen**. De economische en financiële crisis in 2008-2009 veroorzaakte een trendbreuk. In 2010 en 2011 gingen de oprichtingen weer in stijgende lijn. Het aantal falingen blijft relatief hoog.

De Vlaamse **uitvoer** was in 2011 goed voor een bedrag van 284 miljard euro. Dat is 11,5% meer dan in 2010. De Vlaamse uitvoer kon zich herstellen na de terugval tijdens het crisisjaar 2009. De Belgische en Vlaamse export is traditioneel sterk georiënteerd op de oude EU15-landen en de buurlanden in het bijzonder. Sinds 1993 werden andere landen in de nieuwe groei-economiën geleidelijk aan belangrijker.

De vierde staatshervorming uit 1993 verplaatste het zwaartepunt van **wetenschapsbeleid** naar de regio's, nadat eerder al enkele **onderwijsaspecten** waren overgeheveld. De vijfde staatshervorming uit 2001-2003 voegde het **landbouwonderzoek** toe. In de jaren 1990 begon de Vlaamse Regering te investeren in **onderzoek en ontwikkeling (O&O)**. Het Vlaams Instituut voor Biotechnologie (VIB) werd opgericht in 1995, er waren extra investeringen in bestaande strategische onderzoekscentra IMEC en VITO en in 2004 kwam daar nog het IBBT bij. Ook het hoger onderwijs en intermediaire organisaties zoals FWO en IWT kregen in de voorbije periode extra middelen toegewezen voor onderzoek.

De Europese **3%-norm**, ook gekend als de Barcelonadoelstelling uit 2002 werd door de Vlaamse Regering verankerd in het Vlaams Innovatiepact. Hierbij engageerde Vlaanderen zich samen met de sociale partners om de O&O uitgaven tegen 2010 te verhogen tot 3% van het bbp (O&O intensiteit).

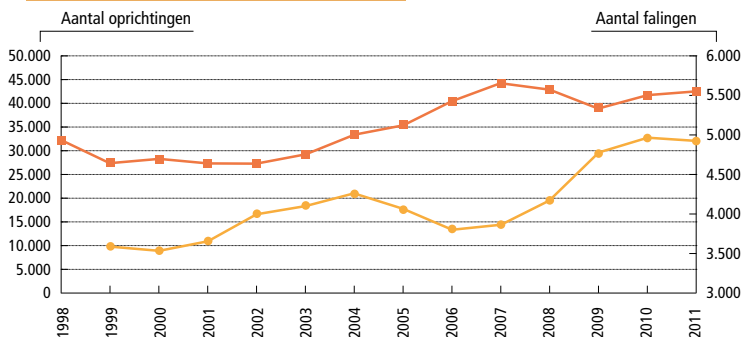
Het aandeel van de **hoogtechnologische sectoren** in de totale tewerkstelling schommelde lange tijd rond 12%. In 2006 en 2007 was er een minieme daling. Vanaf 2008 wordt de indicator berekend op basis van de nieuwe NACE rev.2 bedrijfstak-indeling. Dit maakt een vergelijking met vorige jaren onmogelijk. Van 2008 tot 2010 situeert de indicator zich iets onder 10%.

ONDERNEMEN EN INNOVATIE

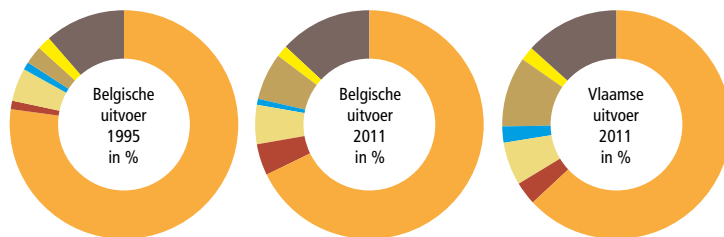
OPRICHTINGEN EN FALINGEN

→ Bron: VKBO.

— Aantal oprichtingen
— Aantal falingen

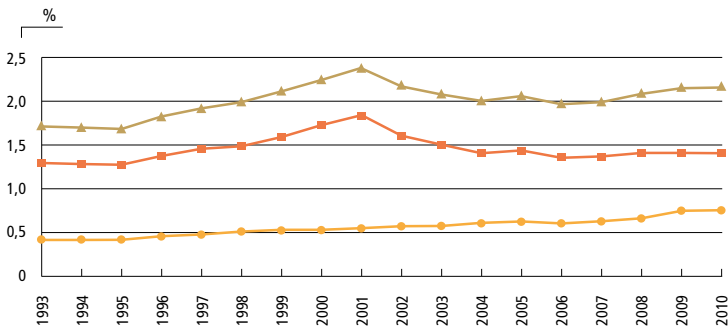
GEOGRAFISCHE SPREIDING

→ Bron: INR.

■ EU 15
■ EU 12
■ Noord-Amerika
■ Japan
■ BRIC
■ Aziatische Tijgers
■ Rest

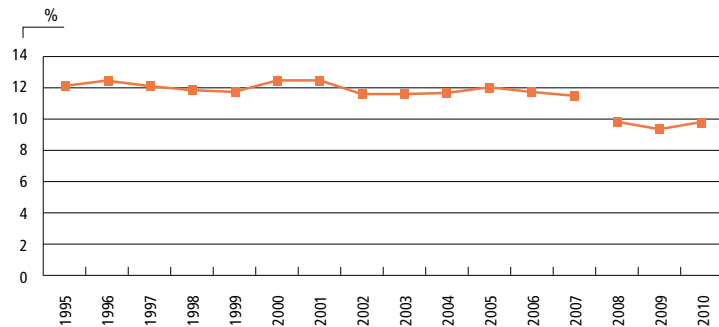
ONDERZOEK & ONTWIKKELING

→ Bron: VKBO.

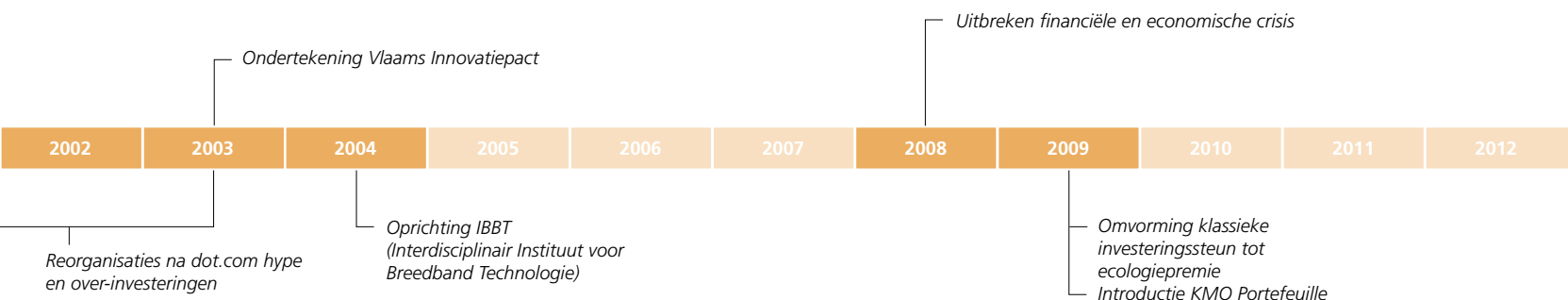
— BERD (uitgaven private sector)/bbp
— non-BERD (overheidsuitgaven)/bbp
— GERD (totale uitgaven)/bbp

TEWERKSTELLING HOOGTECHNOLOGISCHE SECTOREN

→ Bron: Eurostat.

— Aandeel tewerkstelling hoogtechnologische sectoren

Vlaanderen is nagenoeg volledig bevoegd voor **cultuur, jeugd en sport**. In historisch opzicht waren het de eerste domeinen waarvoor Vlaanderen zelf de beleidslijnen mocht invullen.

De voorbije 20 jaar vormen het stimuleren van een rijk, divers en kwaliteitsvol **aanbod** en de **participatie van de bevolking** een rode draad voor het beleid. Daarbij werden soms **specifieke accenten** gelegd zoals de aandacht voor cultureel erfgoed sinds 2000 of de activering van senioren in het sportbeleid. Voor sport is er daarnaast een beleid specifiek gericht op topsport. Sinds een aantal jaren is er bijzondere aandacht voor de economische impact van cultuur en sport.

Aanvankelijk was het beleid vooral gericht op de **ordering** van het versnipperde landschap en de **kwaliteitsverhoging** daarbinnen. Zo verplichtte het Bibliotheekdecreet van 1978 elke gemeente een openbare bibliotheekvoorziening op zijn grondgebied in te richten. In 1999 probeerde een nieuw decreet voor de erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties het probleem van versnippering op te lossen. In het decreet van 2001 werden daar duidelijke kwaliteitscriteria aan toegevoegd. Een transparant en samenhangend kader voor alle kunstvormen creëren was ook de ambitie bij het Kunstendecreet in 2004. Op basis van kwaliteitscriteria werd een gelijke behandeling en uniforme subsidieregeling voor de verschillende artistieke disciplines nagestreefd.

Sinds begin jaren 1990 kwam er een focus op de **versterking en de responsabilisering van het lokale niveau** met het decreet Jeugdwerkbeleid (1993). In 2001 volgde de cultuursector met het decreet houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid. Ook het Sport voor Allen-decreet uit 2007 gaf stimulansen aan de lokale besturen voor een eigen lokaal sportbeleid op basis van de uittekening van een sportbeleidsplan.

De recente ontwikkelingen hebben vooral betrekking op de **verhoging van de participatie en het doelgroepenbeleid**. Zo beoogt het Participatiedecreet (2008) de ondersteuning, de verrijking en de versterking van de participatie in zowel het cultuur-, jeugd- als het sportbeleid. Lokale netwerken van verenigingen, OCMW's en gemeentelijke vrijetijdsdiensten krijgen specifieke ondersteuning voor het beter bereiken van bepaalde kansengroepen. Het Sport voor Allen-decreet richt zich ook sterk op de toegankelijkheid tot sport en diversiteit in sport.

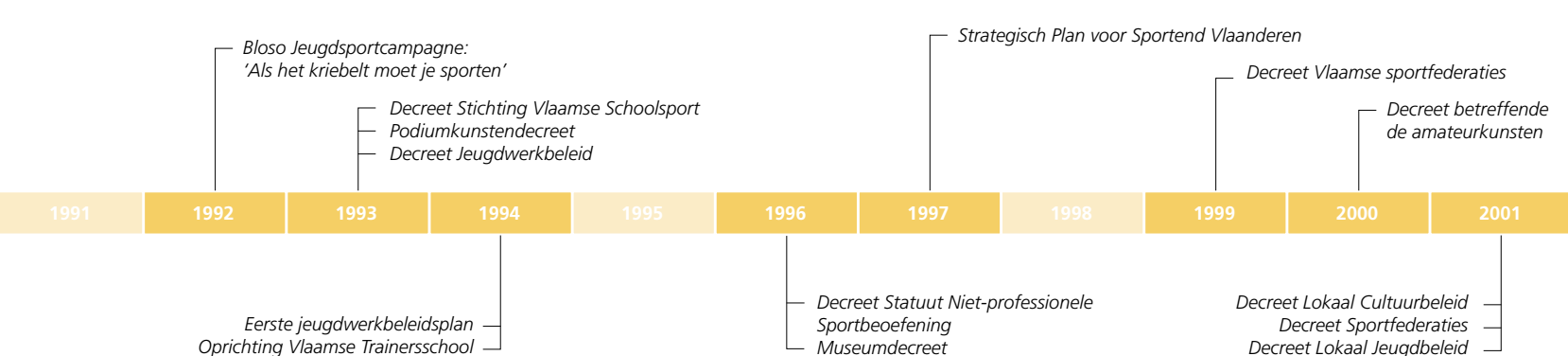
De **deelname aan het verenigingsleven** is de voorbije 20 jaar vrij stabiel gebleven. 1 op de 2 Vlamingen is er actief bij betrokken. De participatie ligt wat hoger bij de mannen dan bij de vrouwen. Hetzelfde beeld vinden we bij het **vrijwilligerswerk**.

De **participatie aan cultuur** nam voor de verschillende genres toe tussen 1990 en 2000. Begin jaren 2000 werd een piekmoment bereikt. Sindsdien is de participatie gestabiliseerd en de jongste jaren lijkt er een lichte daling op te treden.

De **sportdeelname van de bevolking** nam sinds 1990 geleidelijk toe. Dit geldt zowel voor de algemene sportdeelname als voor de sportdeelname in clubverband. Vooral voor de 'lichte sportgemeenschappen' zou er een duidelijke toename zijn. Recent treedt een stagnatie op en lijkt er bij de algemene sportdeelname een lichte terugval te zijn.

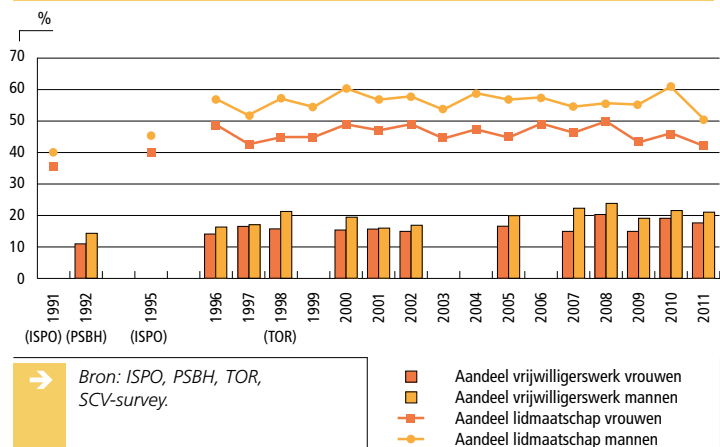
Ongeveer de helft van de Vlaamse bevolking was ooit **lid van een jeugdvereniging**. De ledencijfers van de jeugdbewegingen zijn vrij stabiel en gaan eerder licht vooruit met een duidelijke piek rond 2006-2007.

CULTUUR, JEUGD EN SPORT

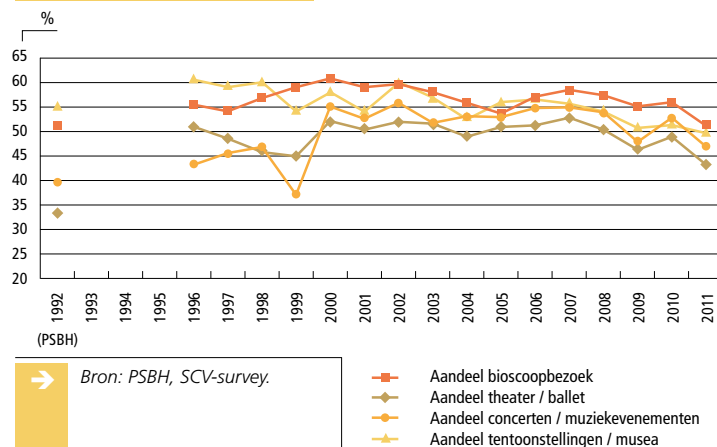

CULTUUR, JEUGD EN SPORT

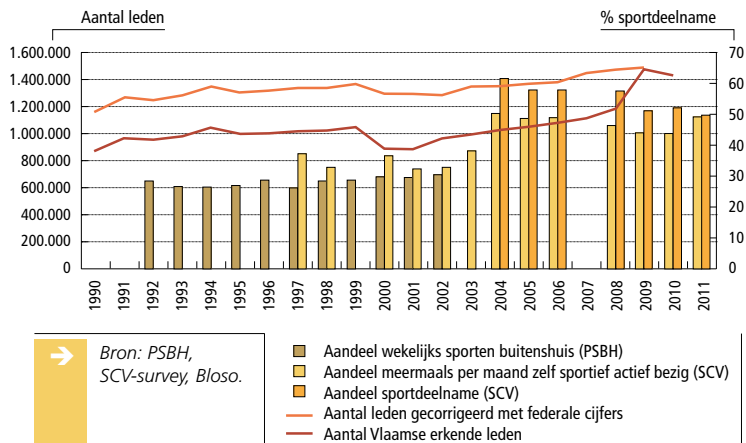
DEELNAME VERENIGINGSLEVEN EN VRIJWILLIGERSWERK

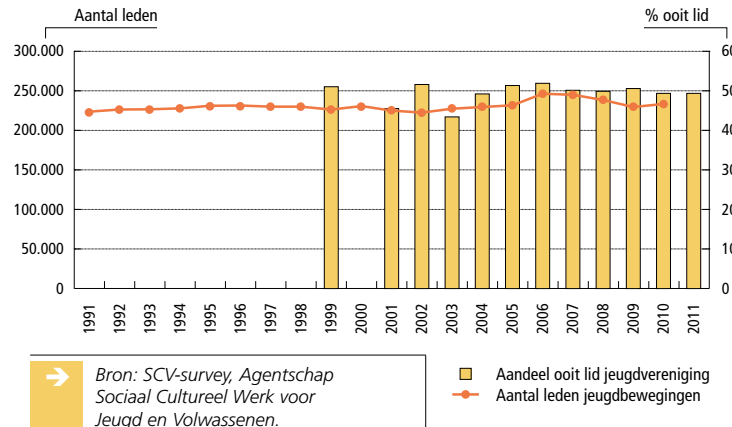
CULTUURPARTICIPATIE

SPORTDEELNAME

LIDMAATSCHAP JEUGDBEWEGING

Decreet betreffende het sociaal-cultureel volwassenenwerk
Decreet lokaal jeugd- en jeugdwerkbeleid
Topstukkendecreet

Kunstendecreet

Decreet lokaal sportbeleid
Decreet Medisch Verantwoord Sporten (MVS)

Participatiedecreet
Cultureel-erfgoeddecreet
Circusdecreet
Vlaams Sportinfrastructuurplan

Tweede jeugdbeleidsplan
1e Vlaams Topsportactieplan

1e Vlaams Jeugdbeleidsplan
Bloso sensibiliseringscampagne:
'Bij een sportclub zit je goed'

Decreet Schoolsport
Sportelcampagne Bloso
Lancering nieuwe Uit-databank

Derde jeugdbeleidsplan

Nieuw Anti-dopingdecreet
Nieuw decreet Lokaal Sportbeleid (sport voor allen)

TOERISME

Toerisme werd een gewestelijke bevoegdheid sinds de eerste en de tweede staatshervorming. In de beginjaren werd het domein nog omschreven met de titel 'vrijtijdsbesteding en toerisme'.

Het Vlaams toerismebeleid focust op twee punten: enerzijds het **Vlaams toeristisch product** beter **promoten** om het rendement van de sector te verhogen en anderzijds het **toerisme toeganke-lijk maken** voor een zo groot mogelijke groep Vlamingen.

Het aantal **verblijfstoeristen** in Vlaanderen steeg tussen 1994 en 2011 met ruim 50%. Het totaal aantal verblijfsnachten ging echter niet vooruit. Vlaanderen ontsnapt niet aan de algemene trend naar meer, maar kortere vakanties. Begin jaren 1990 bedroeg de gemiddelde verblijfsduur nog 4,6 nachten, anno 2011 was dit gedaald naar 2,9 nachten.

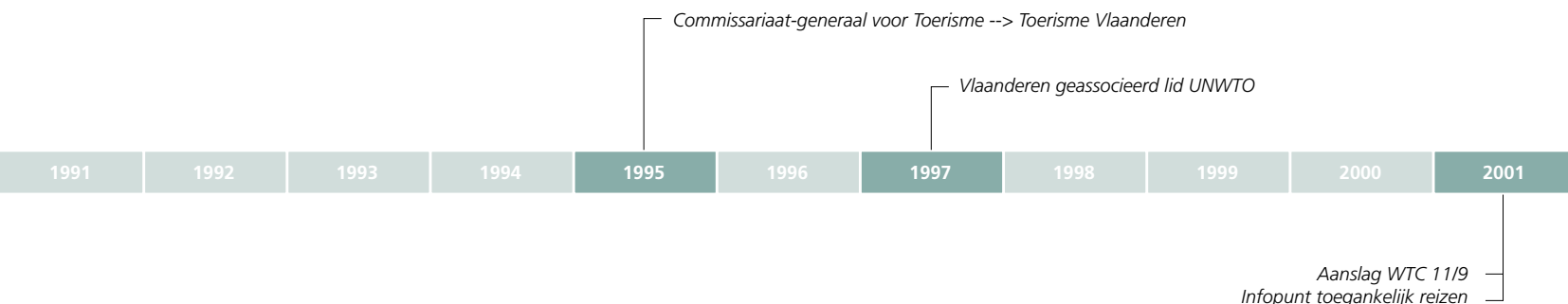
Er is bovendien een grote verschuiving merkbaar inzake de plaats van overnachten. Zo verdubbelde het aantal overnachtingen in de **kunststeden**¹. Ook de **Vlaamse regio's** zagen het aantal verblijfstoeristen sterk toenemen. Aan de kust noteren we echter een dalende trend grotendeels door een toename van het aantal overnachtingen in tweede verblijven. Deze overnachtingen zitten echter niet vervat in de officiële cijfers.

In Vlaanderen is het aantal overnachtingen door **Belgen** licht gedaald. De verschuiving naar overnachtingen in tweede verblijven aan de kust speelt hierbij zeker een rol. Het aantal overnachtingen door **buitenlanders** in het Vlaamse Gewest steeg wel, al is het aantal vrij crisisgevoelig, zeker voor de niet-buurlanden.

Onze buurlanden vertegenwoordigen samen 80%. Het aantal overnachtingen door Nederlanders steeg de voorbije 20 jaar met bijna de helft, het aantal Fransen steeg die periode met 20%. De Duitsers vinden dan weer minder de weg naar Vlaanderen. Het aantal Britten nam wel toe, maar er is geen sprake van een stabiele stijgende trend. Dit komt omdat de wisselkoers tussen de euro en het Britse pond een belangrijke rol speelt voor de aantrekkelijkheid en betaalbaarheid van onze regio. Ook het aantal overnachtingen door toeristen uit verder gelegen landen nam met een derde toe.

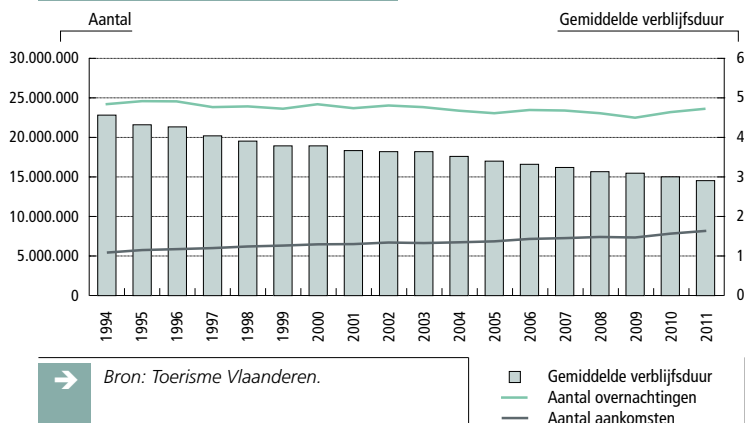
In vergelijking met begin jaren 1990 gaan Vlamingen vaker op reis. Vooral het aantal **korte vakanties** kende een sterke groei. Ondanks de toename van het aantal reizen, is op vakantie gaan nog geen feit voor alle Vlamingen. De **reisparticipatie** steeg licht, waardoor nu 3 op 4 de Vlamingen minstens eenmaal per jaar op reis gaan.

¹ Kunststeden = Antwerpen, Brugge, Brussel, Gent, Leuven & Mechelen

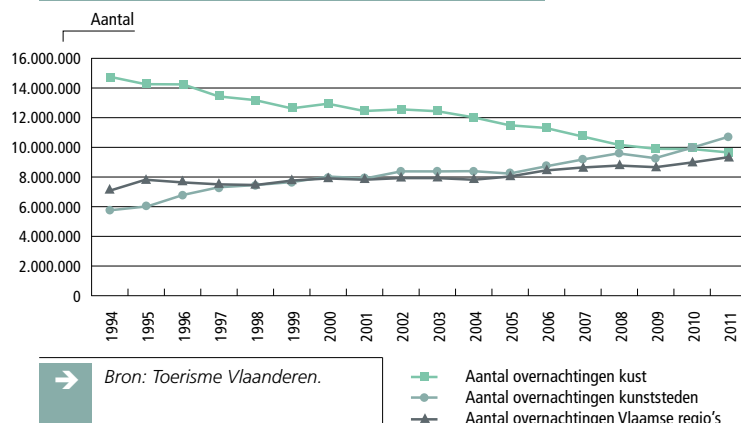

TOERISME

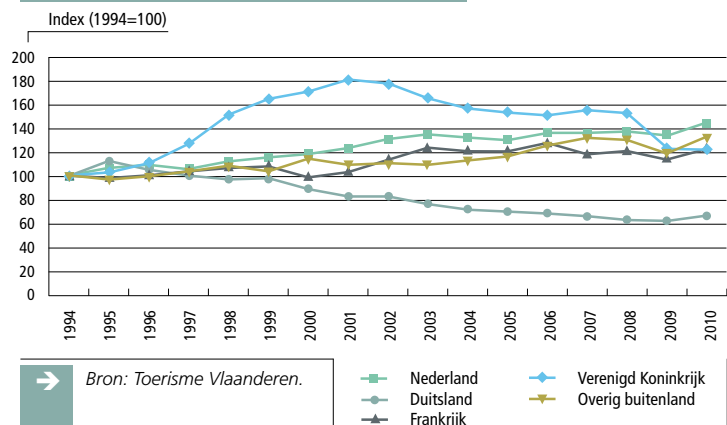
TOERISME IN VLAANDEREN

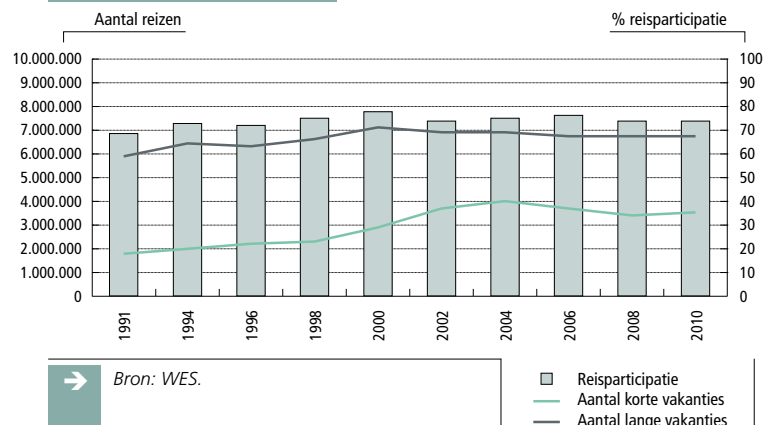
OVERNACHTINGEN NAAR BESTEMMING

BUITENLANDSE OVERNACHTINGEN

DE VLAMING OP REIS

Decreet Toerisme voor Allen

Inwerkingtreding logiesdecreet

SARS-epidemie

Decreet toeristische samenwerkingsverbanden

2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012

MEDIA

De radio-omroep en televisie zijn sinds de eerste staatshervorming een Vlaamse bevoegdheid. Naast de bevoegdheid over de inhoud van de omroep kwam daar ten gevolge van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof de bevoegdheid over de transmissie van omroep bij. Door de convergentie van telecom- en omroepnetwerken, wordt de Vlaamse overheid regelmatig geconfronteerd met de federale bevoegdheden inzake telecom-communicatie. Vlaamse mediadecreten zijn vaak het gevolg van richtlijnen op Europees niveau.

Volgende **doelstellingen** primeren in het mediabeleid: (1) waken over de onafhankelijkheid, de pluriformiteit en de kwaliteit van de media, (2) de toegang garanderen voor elke Vlaming tot een divers, kwalitatief en innovatief media-aanbod, en (3) het stimuleren van de media als partners in een vooruitstrevende informatiemaatschappij.

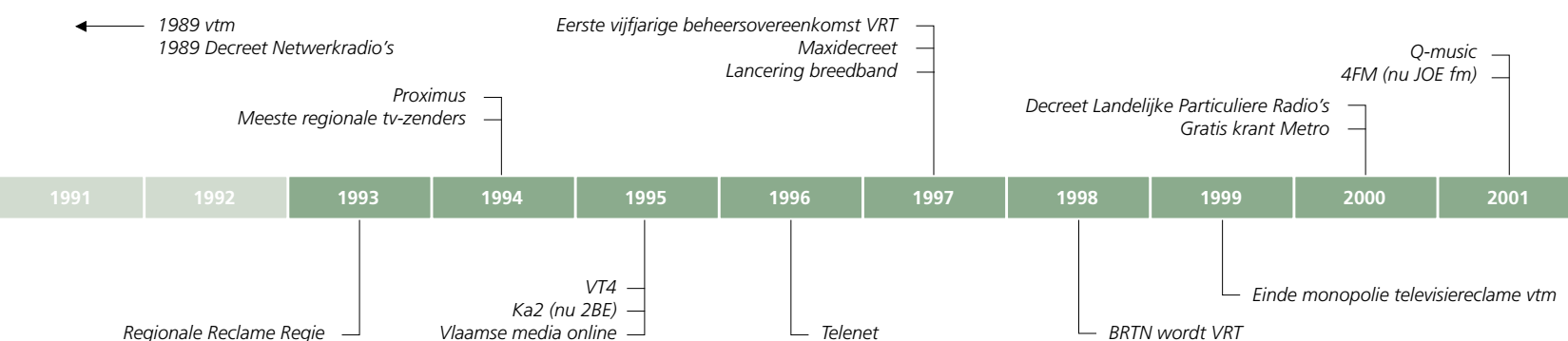
De voorbije 20 jaar wijzigde de mediamarkt sterk, waarbij het (mobiel) **internet**, de (interactieve) **digitale televisie** en het **particulier (online) media-aanbod** steeds belangrijker werden. In deze periode werd het mediabeleid gekenmerkt door een **liberalisering**, het stimuleren van de **digitale (r)evolutie** en een **doelgroepenbeleid**.

De **liberalisering van de televisiemarkt** startte met het ontstaan van de regionale omroepen in 1988 en van de commerciële omroep vtm in 1989, toen de BRTN (nu VRT) zijn monopolie verloor. Na de opheffing van het reclamemonopolie voor vtm in 1999 en vooral sinds de introductie van digitale televisie in 2005, steeg het aantal televisiezenders spectaculair. Verschillende decreten leidden tot de oprichting van 5 regionale (2002) en 2 landelijke (2000) particuliere radio's. Door het decreet dat de samenwer-

king tussen de regionale radio's (2007) mogelijk maakte, ontstond de facto een derde commerciële landelijke radiozender. Het aantal lokale radio's is wat lager sinds het gewijzigde frequentieplan van eind 2003 en blijft sindsdien stabiel. Bij de kranten verdwenen sinds 1992 drie titels en ontstond in 2000 een gratis dagblad - Metro. Deze ontwikkelingen gingen gepaard met een toenemende mediaconcentratie, die vanuit een kwaliteits- en diversiteitsbekkernis sinds 2006 opgevolgd wordt door de Regulator voor de Media.

Hebben deze wijzigingen in het media-aanbod een effect gehad op de **mediaconsumptie van de Vlaming**? De betaalde verspreiding van dagbladen is sinds 2001 gedaald. De gratis Metro zorgde van 2000 tot 2004 voor een sterke toename in de totale machineoplage, waarna er terug een afname is tot het oplageniveau van begin deze eeuw. Men schaft zich bijgevolg wat minder een betaalde krant aan sinds 2001, maar dat geldt niet voor de krant in het algemeen. De luisterduur voor radio vertoont schommelingen over de voorbije 20 jaar. Samen met de sterk stijgende populariteit van de nieuwe landelijke particuliere radio's in het begin van deze eeuw, namen de luisterduur (tot 2006) en het totale radio-bereik (tot 2005) sterk toe om vervolgens vrij stabiel te blijven. Ondanks het stijgend bezit en gebruik van het internet, blijven sinds 1995 evenveel mensen dagelijks of wekelijks televisie kijken en diegene die kijkt, blijft steeds langer voor zijn toestel zitten.

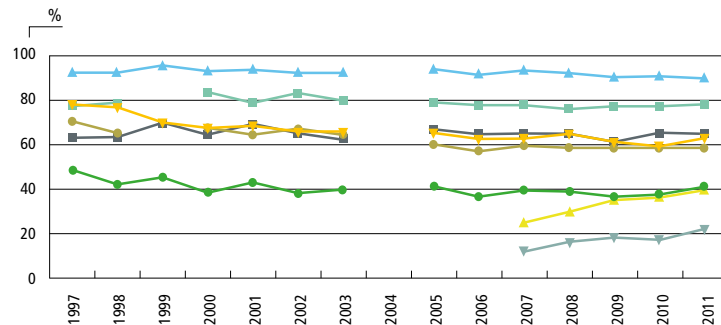
Het aandeel volwassen Vlamingen dat wekelijks de televisie, de radio of de krant gebruikt om het **nieuws te volgen** is in 2011 ongeveer even groot als 20 jaar geleden. Op dagbasis bereikt het nieuws via elk van deze traditionele media nu minder Vlamingen. Het internet wint sterk aan populariteit als nieuwsbron, maar de traditionele media bereiken nog heel wat meer Vlamingen.

MEDIA

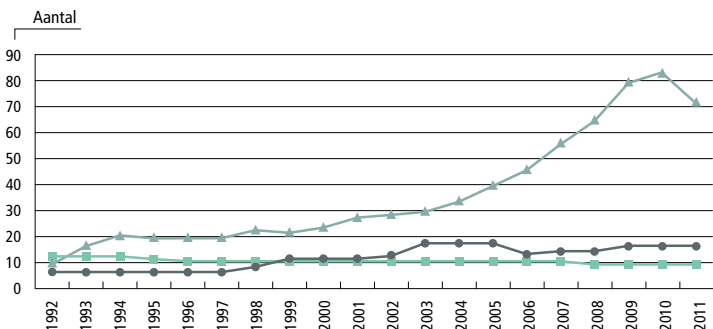
NIEUWS VOLGEN

Bron: SCV-survey.

- Aandeel krant/week
- Aandeel radio/week
- Aandeel televisie/week
- Aandeel internet/week
- Aandeel krant/dag
- Aandeel radio/dag
- Aandeel televisie/dag
- Aandeel internet/dag

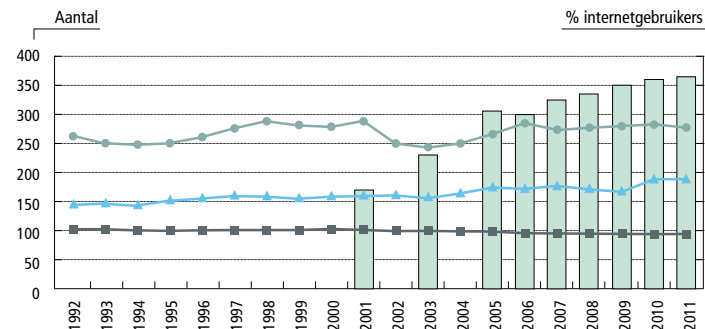
MEDIA-AANBOD

Bron: betaalde dagbladen: Vlaamse Mediaraad, CIM (vanaf 2001); erkende radio's en vanaf 2003 televisiezenders: afdeling Media-innovatie en Mediavergunningen, VIM (tot 2005); Vlaamse Regulator voor de Media (vanaf 2006); televisie voor 2003: besluiten Vlaamse Executieve en beslissingen Vlaams Commissariaat voor de Media. Toelichting: radiozenders: som openbare radio's + particuliere regionale en landelijke radio's + netwerkradio's.

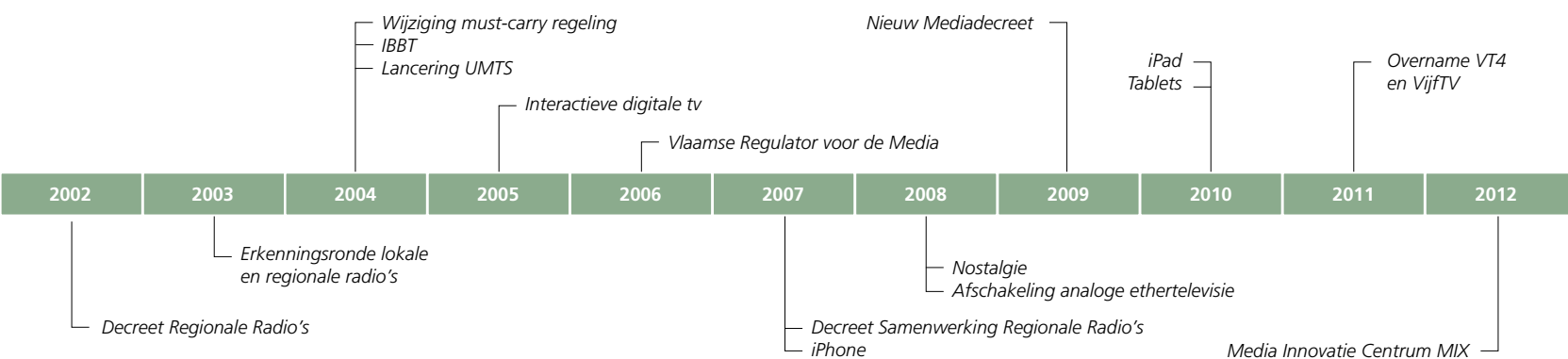
- Aantal betaalde dagbladen
- Aantal radiozenders, excl. lokaal en internetradio
- Aantal televisiezenders

MEDIACONSUMPTIE

Bron: krant: CIM echtverklaring pers; radio via VRT Studiedienst: CLO (tot 1995), radio-scan (1996-2001) en CIM-radiostudie 12+, ma-zon, 5:00-5:00 (vanaf 2002); tv: CIM audimetrie via VRT Studiedienst (total screen, 4+, inclusief gasten, over 24 uur); internet: SCV-survey, SVR. Toelichting: alleen voor de krantentitels die in 2000 op de markt waren.

- Aandeel internetgebruikers
- Krant betaalde verspreiding x 10.000
- Radio luisterduur (minuten/dag)
- Kijktijd (minuten/dag)

Sinds de staatshervorming van 1980 is Vlaanderen bevoegd voor persoonsgebonden aangelegenheden zoals **gezondheidszorg**. Toch blijft de federale overheid nog gedeeltelijk bevoegd. De Vlaamse gemeenschap is vandaag bevoegd voor het beleid rond de preventieve gezondheidszorg en gezondheidspromotie en staat in voor de organisatie van de gezondheidszorg binnen en buiten de verpleeginrichtingen. Concreet gaat het om de naleving van normen, het toekennen van erkenningen en het financieren van renovatie- en verbouwingswerken.

Vlaanderen voert een **preventief gezondheidsbeleid** om gezondheidswinst op bevolkingsniveau te realiseren en zo mensen langer te laten leven en de levenskwaliteit te verhogen. De Vlaamse overheid formuleert daartoe sinds 1998 gezondheidsdoelstellingen met specifieke, meetbare en algemeen aanvaarde streefwaarden die men in een bepaalde periode wil realiseren. Deze zijn verankerd in het decreet van 21 november 2003 betreffende het preventieve gezondheidsbeleid. Momenteel zijn er Vlaamse doelstellingen rond infectieziekten en vaccinatie, borstkankeropsporing, tabak, alcohol en drugs, ongevallen, voeding en beweging en zelfdoding. Om de uitvoering hiervan te ondersteunen, werken de betrokken sectoren en actoren samen in thematische werkgroepen. Op het lokaal-regionale niveau (zorgregio's) wordt samenwerking gestimuleerd binnen het lokaal gezondheidsoverleg (LOGO's).

Het aandeel **rokers** daalt stelselmatig. Recente cijfers tonen een verdere daling. Dit is een goede stap op weg naar de gezondheidsdoelstelling die stelt dat er tegen 2015 maximaal 20% volwassen rokers mogen zijn. In 2011 rookt 18,5% van de Vlamingen van 18 jaar en ouder. Mannen roken vaker dan vrouwen (23% tegenover 14%).

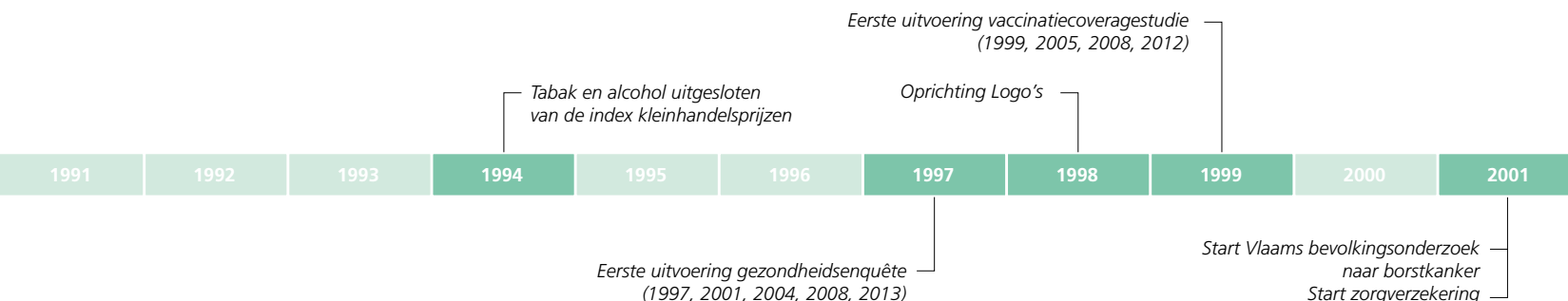
De voorbije 20 jaar komt **overgewicht** steeds meer voor. Recente cijfers tonen een lichte daling. De gezondheidsdoelstelling wil het aandeel personen met een gezond gewicht in 2015 minstens behouden op het niveau van 2004. In 2011 is 44% van de bevolking te zwaar (BMI hoger dan 25). Het percentage overgewicht is veel hoger bij mannen (52%) dan bij vrouwen (37%). Het overgewicht neemt toe met de leeftijd en vanaf de leeftijdsgroep 45 tot 54 jaar lijdt meer dan de helft van de volwassen bevolking aan overgewicht. Hoe lager het opleidingsniveau is, hoe hoger de prevalentie van overgewicht.

In 2009 stierven meer dan 1.100 Vlamingen door **zelfdoding**, waarvan 2 op de 3 mannen zijn. Suïcide is een van de meest voorkomende doodsoorzaken bij jonge volwassenen tussen 20 en 49 jaar. De gezondheidsdoelstelling wil sterfte door zelfdoding tegen 2010 verminderen met 8% ten opzichte van 2000. Dit doel is momenteel bereikt. Voor mannen is er een daling van 13% tussen het gestandaardiseerde aantal overlijdens in 2000 en 2009. Voor vrouwen daalde het gestandaardiseerde aantal overlijdens met 11% in 2009 ten opzichte van 2000.

GEZONDHEID

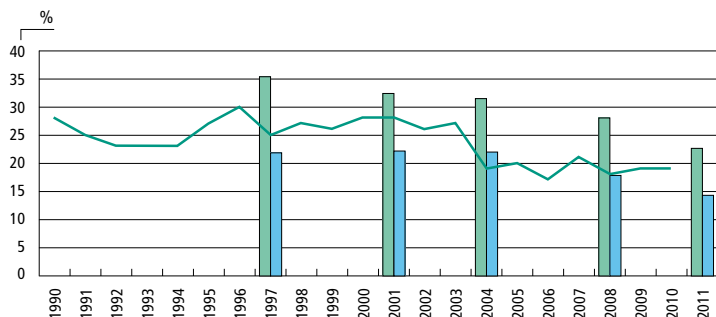
De Vlaamse overheid wil bovendien de kwaliteit van de **eerste-lijnsgezondheidszorg** voor de patiënten verbeteren. Daarenboven wil ze de kwaliteit van leven en werken van de zorgverleners beter garanderen door de samenwerking te ondersteunen en te faciliteren en door de administratieve lasten voor alle betrokkenen te verlagen. Samenwerkingsinitiatieven Eerstelijnsgezondheidszorg streven naar een betere afstemming van het aanbod aan de noden van de zorgvragers op het lokale niveau.

De Vlaamse Gemeenschap is tevens bevoegd voor de planning en de erkenning van **algemene en psychiatrische ziekenhuizen**. Daarvoor baseert ze zich op normen die door de federale overheid zijn bepaald. De Vlaamse overheid verleent subsidies aan ziekenhuizen die gebouwen oprichten, aankopen, uitbreiden, verbouwen of leasen of die uitrusting of apparatuur aankopen (VIPA). Het aantal ziekenhuisbedden verlaagde de voorbije jaren ingevolge herstructurerings- en het stimuleren van ambulante zorgververstrekking. Er zijn nu 488 algemene en 161 psychiatrische ziekenhuisbedden per 100.000 inwoners, in 2000 waren er nog resp. 530 en 178 bedden. Centra Geestelijke Gezondheidszorg bieden ambulante hulpverlening aan mensen met psychische problemen.

GEZONDHEID

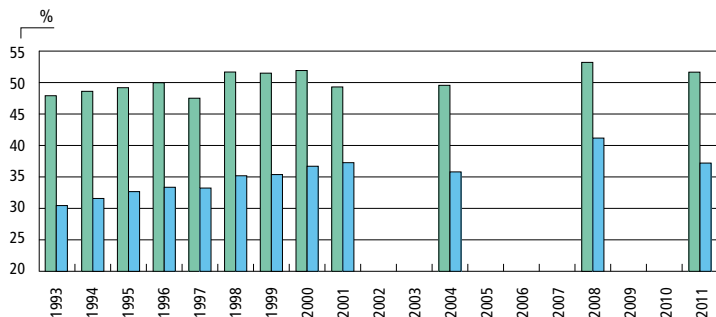
AANDEEL ROKERS (15 JAAR EN OUDER)

→ Bron: 1990-2010 OIVO; 1997-2001-2004-2008 Gezondheidsenquête WIV; 2011 ISSP.

■ Aandeel mannen
■ Aandeel vrouwen
— Totaal aandeel

VOLWASSENEN MET OVERGEWICHT (BMI ≥25)

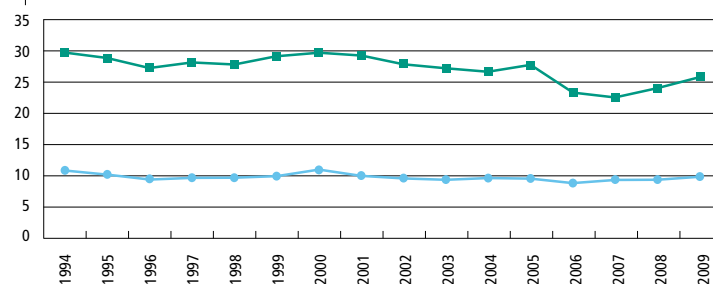

→ Bron: 1993-2000 IDEWE-KUL; 1997-2001-2004-2008 Gezondheidsenquête WIV; 2011 ISSP.

■ Aandeel mannen
■ Aandeel vrouwen

ZELFDODING

Aantal suïcidesterftes per 100.000 inwoners

→ Bron: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid.

■ Aantal mannen
● Aantal vrouwen

Preventiedecreet
Zorgregiodecreeet

Roken niet meer op de trein
Verbod verkoop tabak aan <16 jarigen
Decreet Eerstelijnsgezondheidszorg

Vlaams actieplan voeding en beweging 2009-2015
Vlaams actieplan tabak, alcohol, drugs 2009-2015

Enkel nog roken in
cafés met beperkt
voedingsaanbod

2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012

Vlaams Medisch
Milieukundig Netwerk

Totaal rookverbod in gesloten openbare plaatsen
Vaccinnet

Algemeen rookverbod horeca

Vlaams actieplan suïcidepreventie 2006-2010
Verbod op roken in bepaalde horecazaken

ZORG

Met de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen werden belangrijke aspecten van de welzijnszorg naar de gemeenschappen overgeheveld, o.a. het **gezinsbeleid**, **het beleid inzake mindervaliden**, **de bejaardenzorg** en **de bijzondere jeugdbijstand**.

Er werden tijdens de opeenvolgende legislaturen vele **financiële middelen** vrijgemaakt om aan de totaliteit van de zorgvraag in de verschillende deeldomeinen te beantwoorden. Dit blijkt uit de spectaculaire groei van het Vlaamse welzijnsbudget (van 1.762 miljoen euro in 2000 tot 3.426 miljoen in 2011). Deze budgettaire groei leidde tot een toename van het **aanbod aan plaatsen** in alle domeinen van het Vlaamse zorglandschap.

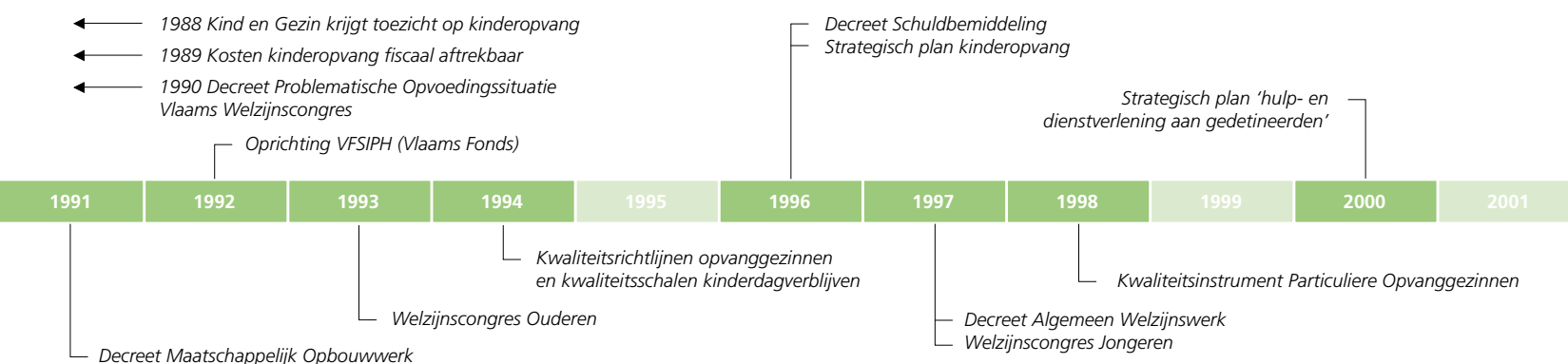
Ook de **vraag naar hulp en ondersteuning** nam toe. We verwijzen naar demografische ontwikkelingen zoals de vergrijzing en de stijging van het aantal geboorten sinds 2004, sociologische ontwikkelingen met mogelijke impact op mogelijkheid voor informele zorg en gevolgen van jachtig leven en ten slotte technologische ontwikkelingen waardoor bepaalde behandelingen nu wel mogelijk worden. Om de instroom te beperken, is er heel wat aandacht voor **preventie** en voor **de minst ingrijpende zorg**, zoals de netwerken rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp, algemeen welzijnswerk, de sociale huizen, ...
Toch blijft het een uitdaging om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen.

De focus van het beleid is verschoven van **instellingenzorg naar thuiszorg**. Deze verschuiving werd ingegeven door een emancipatorische visie. De vraag van de cliënt komt meer centraal te staan. Dienstverlening via instellingen wordt aangevuld met

zorguitkeringen. Personen met een handicap kunnen sinds 2001 een beroep doen op een zelf te spenderen budget voor persoonlijke assistentie (PAB). Mensen met een zware zorgvraag kunnen sinds 2003 een beroep doen op de Vlaamse Zorgverzekering ter ondersteuning van de niet-medische kosten. Er werden allerlei transmurale voorzieningen gecreëerd die een brug slaan tussen instellingenzorg en het verblijf in eigen omgeving. Ter ondersteuning van de informele zorg, de zorg verstrekt door vrijwilligers en de thuiszorg werden ambulante voorzieningen versterkt.

Vanaf de jaren '80 werd de bezorgdheid om **kwaliteit** te waarborgen groter. Het kwaliteitsgericht beleid leidde tot een toenemende professionalisering, een toenemende belang van het management in de social profit-sector, tot schaalvergroting en het vormen van netwerken en samenwerkingsverbanden. Met het kwaliteitsdecreet van 1997 en later van 2003 wil de Vlaamse overheid dat de gebruiker en patiënt verantwoorde zorg krijgen en dat het aanbod voldoet aan kwaliteitsaspecten zoals doeltreffendheid, continuïteit, betaalbaarheid, toegankelijkheid. Er wordt ook meer rond **thema's** en **specifieke doelgroepen** gewerkt.

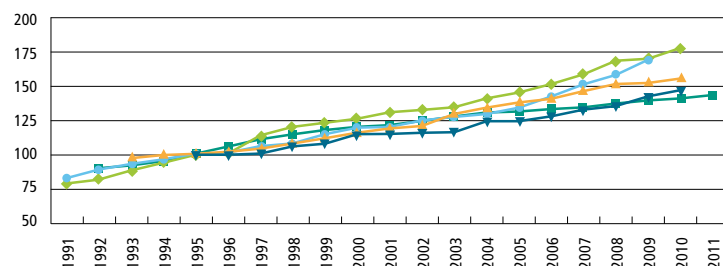
Om een goede afstemming te realiseren tussen het aanbod van verschillende actoren werd **netwerking** gestimuleerd (vb. thuiszorg, palliatieve zorg, 'hulp- en dienstverlening aan gedetineerden'). De **lokale besturen** kregen door het decreet inzake het lokale sociale beleid (2004) een regierol toebedeeld. De doelstelling van het lokaal sociaal beleid is het realiseren van maximale toegankelijkheid van de dienstverlening voor elke burger. Daarom dient elk lokaal bestuur een sociaal huis in te richten dat minimaal een informatie-, loket- en doorverwijsfunctie heeft.

ZORG

AANBOD WELZIJSZORG

Index (1995=100)

Bron: Zorg en
Gezondheid, Kind
en Gezin, VAPH en
Jongerenwelzijn.

- Residentiële ouderenzorg (plaatsen)
- Gezinszorg (geholpen gezinnen)
- Kinderopvang (plaatsen)
- Zorgvoorzieningen personen met een handicap (plaatsen)
- Bijzondere Jeugdbijstand (plaatsen met programmatie)

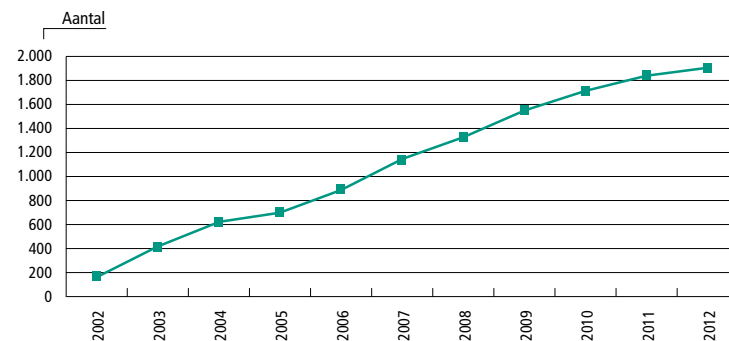
ZORGVERZEKERING

Bron: Zorg en Gezondheid.

■ Aantal lopende dossiers

PERSOONLIJK ASSISTENTIEBUDGET PERSONEN MET HANDICAP

Bron: VAPH.

■ Aantal actieve budgethouders

Wet voorlopige plaatsing
van minderjarige die
misdrijf pleegden

Decreet Lokaal Sociaal Beleid
Kaderdecreet Integratie Jeugdhulp
Oprichting VAPH

Nieuwe Jeugdwet (delinquenten)
Globaal Plan Jeugdzorg

Staten-Generaal
Bijzondere
Jeugdbijstand

2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012

Decreet Bijzondere Jeugdbijstand

Decreet Algemeen Welzijnswerk
Woonzorgdecreet
Perspectief! (Jeugdhulp)

Zorgcongres
Sociale rechten onthaalouders

Perspectiefplan 2020
(gehandicaptensector)

Het Vlaamse **armoedebeleid** kadert in de bijstand aan personen waarvoor de gemeenschappen sinds 1980 bevoegd zijn. De basisprincipes van het Vlaamse armoedebeleid werden in belangrijke mate bepaald door het Algemeen Verslag over de Armoede (1994). Voor het eerst werd in dialoog met alle betrokkenen, een algemene stand van zaken gemaakt van de armoede in ons land en werd nagedacht over de wijze waarop het beleid hiermee dient om te gaan.

Sindsdien streeft het Vlaamse armoedebeleid naar een **structurele betrokkenheid** van de **armen zelf en hun organisaties** (een inclusief beleid) en naar aandacht voor armoedebestrijding in **alle beleidsdomeinen** (een geïntegreerd beleid). Daarnaast heeft de eenzijdige benadering van de armoede als een gebrek aan inkomen, plaats gemaakt voor een multi-aspectuele benadering: inkomensarmoede is tegelijk oorzaak en gevolg voor achterstelling en uitsluiting op tal van andere levensdomeinen. In de tweede helft van de jaren 1990 kwam tewerkstelling meer in beeld als belangrijk middel in de strijd tegen armoede (cf. de 'actieve welvaartstaat').

De structurele en geïntegreerde benadering van het armoedebeleid vinden we terug in het **Vlaamse Actieplan Armoedebestrijding** (VAPA) dat door de Vlaamse Regering tussen 2001 en 2004 jaarlijks en vanaf 2005 vijfjaarlijks bij de start van de legislatuur wordt opgesteld. Het VAPA geeft een overzicht van de inspanningen die de verschillende Vlaamse ministers voorzien om armoede te bestrijden. Het **Vlaamse Armoedecreet** van 2003 heeft de inclusieve, geïntegreerde en gestructureerde benadering van het Vlaamse armoedebeleid decretaal verankerd.

De Vlaamse Regering maakt van de strijd tegen armoede een blijvende prioriteit. Dat blijkt uit de verschillende regeerakkoorden, het Pact van Vilvoorde (2001) en het Pact 2020 (2009). Ze heeft de ambitie om inzake armoedebestrijding tot een van de topregio's van Europa te behoren. In het kader van de nieuwe EU2020-strategie wil de Vlaamse Regering tegen 2020 het aantal personen in armoede en sociale uitsluiting in Vlaanderen met 30% verminderen en de kinderarmoede halveren.

Er is een relatieve stabiliteit inzake **armoede** en **inkomensongelijkheid**. De invloed van de stijging van het algemene welvaartpeil op de situatie van de laagste inkomensgroepen is dus eerder beperkt gebleven.

De armoedesituatie van een land of regio wordt traditioneel aangegeven door het aandeel mensen dat moet rondkomen met een inkomen onder de armoededrempel (60 procent van het mediaan netto beschikbare gestandaardiseerde huishoudinkomen). Het aandeel Vlamingen dat zich in deze situatie bevindt, is tussen 1995 en 1997 licht gedaald en tussen 1997 en 2001 min of meer stabiel gebleven. Een vergelijking met de periode vóór 2001 is moeilijk wegens een wijziging in de data. Het aandeel personen onder de armoededrempel bleef de voorbije jaren redelijk stabiel, al lijkt er sprake van een lichte daling tussen 2006 en 2008. Ook de inkomensongelijkheid (ginicoëfficiënt van 0 tot 100) is vrij stabiel sinds half jaren 1990, uitgezonderd een lichte stijging tussen 1998 en 2000.

Specifieke administratieve data nuanceren dit beeld. Uit cijfers van de Nationale Bank blijkt dat er een beperkte stijging is van het aantal personen met betalingsproblemen eind jaren 1990 en een meer uitgesproken stijging vanaf 2007.

Aan de hand van het inkomen van het gezin, de opleiding en de arbeidssituatie van de ouders, de ontwikkeling van de kinderen, de huisvesting en de gezondheidssituatie ontwikkelde Kind en Gezin in jaren '90 een maat voor het aandeel kinderen dat geboren wordt in een kansarm gezin. Door een nieuwe berekeningswijze zijn enkel cijfers beschikbaar vanaf 2001. De cijfers wijzen op een opvallende stijging vanaf 2006.

ARMOEDE

← 1990 Vlaams Fonds voor Integratie van Kansarmen (VFIK)

VFIK vervangen door
Sociaal Impulsfonds (SIF)

VN-millenniumdoelstellingen
Top van Lissabon

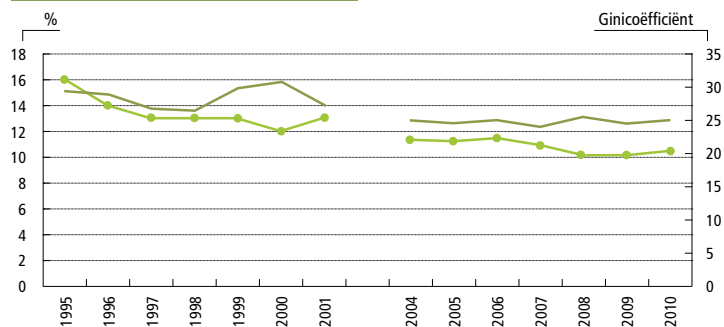
1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001

1e Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (VAPA)
Pact van Vilvoorde

Algemeen verslag over de armoede

ARMOEDE

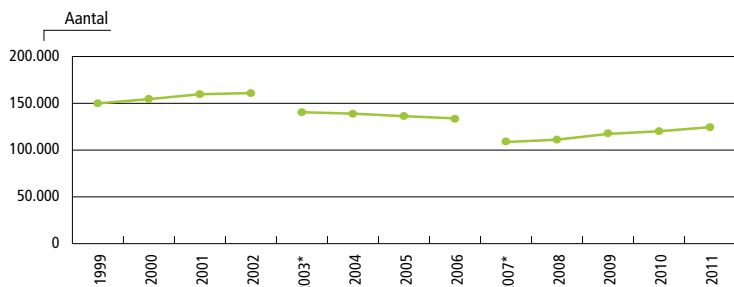
ARMOEDERISICODREMPEL

→ Breuk in de tijdreeks tussen 2001 en 2004.
Bron: 1995-2001: PSBH;
2004-2010: EU-SILC (ADSEI).

— Aandeel onder de Belgische armoederempel
— Ginicoëfficiënt

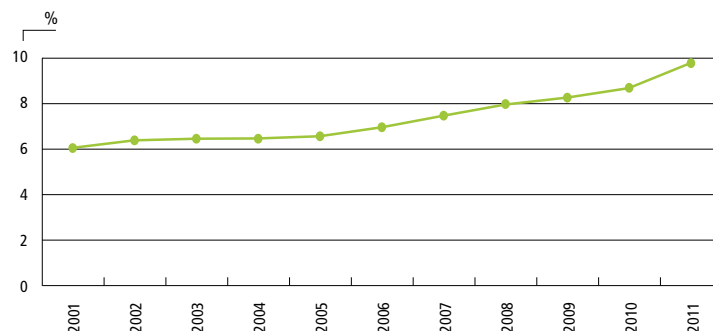
BETALINGSACHTERSTAND

→ * Vanaf 2003 worden de geregulariseerde betalingsachterstanden nog slechts gedurende 1 jaar in de statistieken opgenomen, voordien was dat 2 jaar. Vanaf 2007 worden geregulariseerde betalingen niet meer meegeteld.
Bron: NBB.

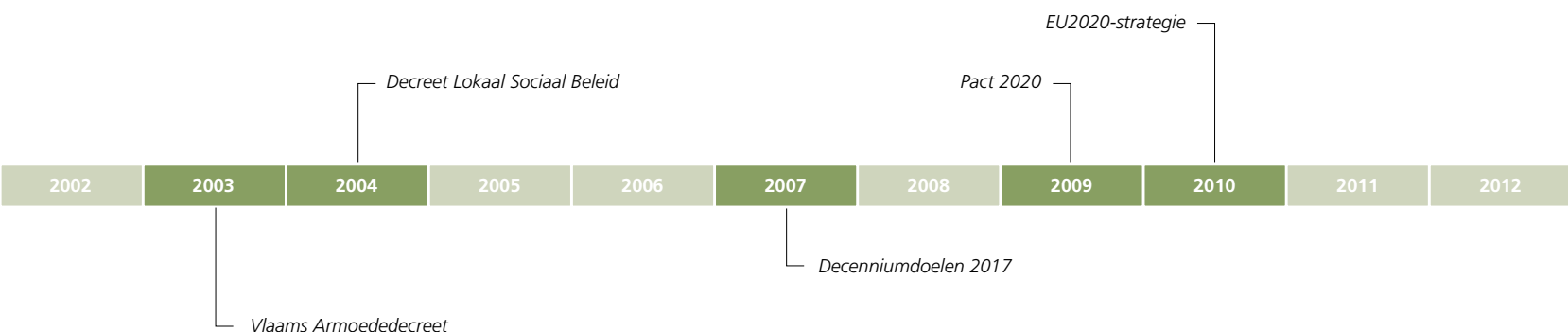
— Aantal geregistreerde personen met betalingsachterstand

KANSARMOEDE-INDEX (K&G)

→ Bron: Kind & Gezin.

— Aandeel kinderen geboren in kansarm gezin (gemiddelde van drie jaren)

Sedert 1980 is het Vlaamse Gewest bevoegd voor **ruimtelijke ordening**. In de loop van de jaren 1970 werd gestart met de opmaak van de eerste gewestplannen. Deze plannen werden gebied dekkend opgemaakt en legden de bestemmingen en daarmee ook de ontwikkelingsmogelijkheden juridisch vast. De gewestplannen konden door de lokale besturen verder gedetailleerd. Hiermee werd een ruimtelijk kader ontwikkeld voor een meer planmatige en geordende ruimtelijke ontwikkeling.

Met het decreet houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening van 18 mei 1999 werd de regelgeving drastisch geherstructureerd. Het **subsidiariteitsbeginsel** stond hierin centraal. Nieuwe **planningsinstrumenten** werden geïntroduceerd. Het beleidsmatig kader wordt uitgetekend in structuurplannen op de drie bestuurlijke niveaus (gewest, provincie, gemeente). De uitvoering ervan gebeurt in ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP), eveneens op de drie bestuurlijke niveaus. Voorts krijgen gemeenten, mits ze voldoen aan 5 ontvoogdingsvoorwaarden, een grotere vergunningsbevoegdheid. Op 30/06/2012 zijn 113 gemeenten ontvoogd en voldoen nog 45 andere aan de ontvoogdingsvoorwaarden. Het doel is dat tegen 2015 alle gemeenten ontvoogd zijn.

Het **Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen** (RSV) heeft duurzame ruimtelijke ontwikkeling als uitgangspunt en kiest voor een trendbreuk met een kernversterkend beleid. Respect voor ruimtelijke draagkracht en streven naar ruimtelijke kwaliteit zijn daar belangrijke exponenten van. Er worden vier basisdoelstellingen geformuleerd:

- de selectieve uitbouw van de stedelijke gebieden, het gericht verweven en bundelen van functies en voorzieningen waaronder de economische activiteiten binnen de stedelijke gebieden en een zo goed mogelijk gebruik en beheer van de bestaande stedelijke structuur;
- het behoud en waar mogelijk de versterking van het buitengebied en een bundeling van wonen en werken in de kernen van het buitengebied;
- het concentreren van economische activiteiten in die plaatsen die deel uitmaken van de bestaande economische structuur van Vlaanderen;

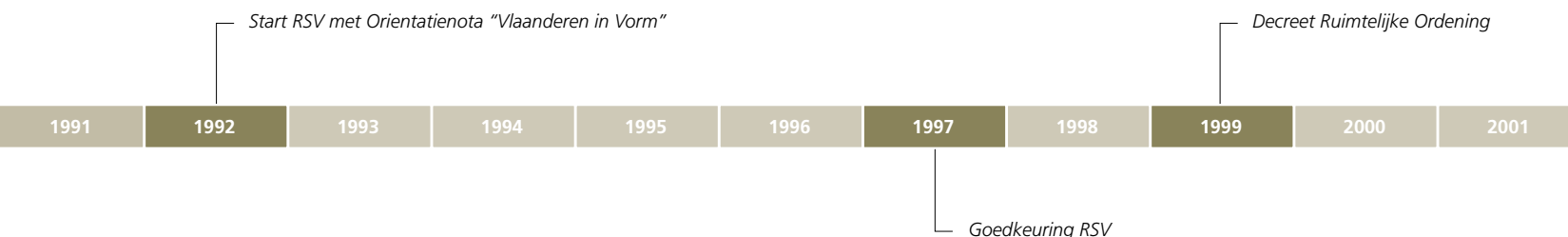
- het optimaliseren van de bestaande verkeers- en vervoersinfrastructuur waarbij de ruimtelijke condities worden gecreëerd voor het verbeteren van het collectief vervoer en de organisatie van vervoersgenererende activiteiten op punten die ontsloten worden door openbaar vervoer.

Vandaag is 26% van Vlaanderen ingenomen door **bebouwde of verharde oppervlakte** en door tuinen, in 1990 was dit 21%. Er is dus sprake van een verdere inkrimping van de open ruimte. Historisch belangrijke open ruimten zijn wel voor het merendeel gevrijwaard gebleven: Westhoek, Kustpolders, Vlaamse Ardennen, Hageland en Haspengouw.

Een evaluerend onderzoek naar de effectiviteit van de uitvoering van het ruimtelijk beleid in Vlaanderen (2010) stelde vast dat de nieuwe huishoudens zich in begin van de jaren 90 in een 50-50-verhouding vestigden over stedelijk gebied en buitengebied. In het begin van deze eeuw was die verhouding geëvolueerd naar 58-42, waardoor de doelstelling van RSV (60/40) wordt benaderd.

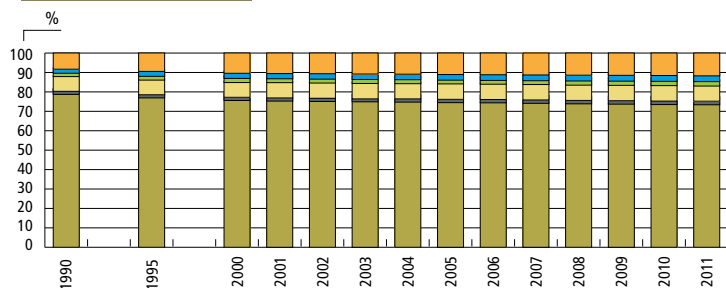
De Vlaamse Regering bereidt een nieuw '**Beleidsplan Ruimte**' voor. Er werd een groenboek goedgekeurd met als titel "Vlaanderen in 2050: mensenmaat in een metropool?" Met dit beleidsplan wil de Vlaamse Regering de ruimtelijke uitdagingen van de toekomst aangaan (o.a. demografie, mondialisering, klimaat, energie en voedsel). Vlaanderen wil stapsgewijs evolueren naar een regio waar de totaal bebouwde oppervlakte niet meer toeneemt. Dit wil men doen door de metropolitane allure van Vlaanderen te versterken, de mensenmaat in de Vlaamse ruimte te behouden en de ruimtelijke veerkracht van Vlaanderen te vergroten.

RUIMTELIJKE ORDENING

RUIMTELIJKE ORDENING

RUIMTEGEBRUIK

→ Bron: ADSEI.

- Aandeel onbebouwd
- Aandeel recreatiegebied en andere open ruimte
- Aandeel terreinen voor vervoer en telecommunicatie
- Aandeel handels- en openbare gebouwen, terreinen voor handel, openbaar of gemengd gebruik
- Aandeel nijverheidsgebouwen en -terreinen, groeven
- Aandeel woongebied

BEBOUWDE KERNEN

→ Bron: Mercatordatabank RWO.

- Bebouwde kernen 1993
- Uitbreiding bebouwde kernen 2006

VESTIGINGSPLAATS BIJKOMENDE HUISHOUDENS

	1991 - 1997	1997 - 2002	2002 - 2008	Doelstelling RSV
Stedelijk gebied	50,2	52,6	58,3	60,0
Buitengebied	49,8	47,4	41,7	40,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

Verdeling van de bijkomende huishoudens op basis van gemeente-indeling RSV, Vlaams Gewest, in %.

→ Bron: SVR, ARP uit "Evaluerend onderzoek naar de effectiviteit van de uitvoering van het ruimtelijk beleid in Vlaanderen", juli 2010, p.43.

50 gemeenten ontvoogd
Codex RO

2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012

Eerste ontvoogde gemeente

100 gemeenten ontvoogd
Groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen

WONEN

Het Woonbeleid (toen nog 'huisvestingsbeleid') behoort sinds de jaren '80 tot de bevoegdheid van de gewesten. Aspecten van het wonen waarvoor Vlaanderen bevoegd is, werden in de Vlaamse wooncode (decreet van 15 juli 1997) vastgelegd. Het centrale uitgangspunt is het **grondwettelijk recht op behoorlijk wonen**: "Iedereen heeft recht op menswaardig wonen. Daartoe moet de beschikking over een aangepaste woning, van goede kwaliteit, in een behoorlijke woonomgeving, tegen een betaalbare prijs en met woonzekerheid worden bevorderd." (art. 3).

De Vlaamse overheid concretiseerde dit door ondersteuning eigendomsverwerving via sociale leningen, de verzekering gewaarsborgd wonen en de ondersteuning van huurders via huursubsidie; door de renovatiepremie en de verbeterings- en aanpassingspremie; door de reglementering op leegstand en verkrotting en door de installatie van een Vlaamse wooninspectie; door het ter beschikking stellen van sociale huurwoningen en het aanbieden van sociale koopwoningen en sociale kavels en de ondersteuning van de sociale verhuurkantoren; en door de subsidiëring van projecten om de gemeenten – als regisseur van het lokaal woonbeleid – te ondersteunen.

Uit surveygegevens blijkt dat meer dan een derde van de bevolking in Vlaanderen volledig eigenaar is van een woning, 45% afbetalend **eigenaar**, 15% huurder aan marktprijs en 7% huurder tegen gereduceerd tarief of gratis. Doorheen de geschiedenis is er een gestage toename van het aandeel eigen woningbezit.

Het wooncomfort en de fysische kwaliteit van de woningen is de voorbije decennia gestaag verbeterd. Waar in 1991 nog een substantieel deel (14%) van de woningen niet over stromend water,

wc met waterspoeling en een badkamer of douche beschikte, is deze klasse woningen nagenoeg verdwenen (3%). Een belangrijke reden voor deze kwaliteitsverbetering is de omslag op de vastgoedmarkt van nieuwbouw naar aankoop van een bestaande woning. De helft van de nieuwe eigenaren van een bestaande woning renoveert deze. Dit blijkt onder andere uit de evolutie van de renovatievergunningen, die toenamen van 13.143 in 1996 tot 18.044 in 2010. Sinds 2001 worden evenveel vergunningen voorgelegd voor renovaties van woongebouwen als voor nieuwbouw. De situatie van de private huurders is echter beduidend slechter, met een lager wooncomfort en woningen van lagere kwaliteit.

Circa 6% van de Vlamingen woont in een **sociale huurwoning**. Sinds 1993 is een stijging van het aantal sociale woningen zichtbaar. Het grond- en pandendecreet (27 maart 2009) wil deze toename continueren en voorziet daarom 43.000 bijkomende sociale huurwoningen, 21.000 koopwoningen en 1.000 kavels extra.

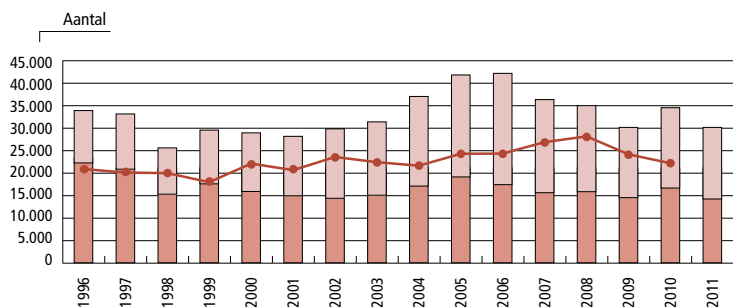
Uit de statistiek van de nieuwbouwvergunningen blijkt dat ook de **nieuwbouwmarkt** de jongste 15 jaar grondig is geheroriënteerd. Sinds 2002 worden meer bouwvergunningen afgeleverd voor nieuwe **flats** dan voor **woonhuizen**. Er werden jaarlijks gemiddeld 33.000 nieuwe woningen gebouwd. Dit is ruimschoots hoger dan de gemiddelde jaarlijkse toename van het aantal huishoudens. Er dient rekening mee te worden gehouden dat in het aantal nieuwbouwvergunningen eveneens de bouw van tweede verblijven en vervangingsbouw zit. Recente prognoses voorspellen een aangroei van 13% van het aantal huishoudens tussen 2008 en 2030 wat een uitdaging is om iedereen een aangepaste en betaalbare woongelegenheid aan te bieden.

— Vlaamse Wooncode
— Kamerdecreet

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001

WONEN

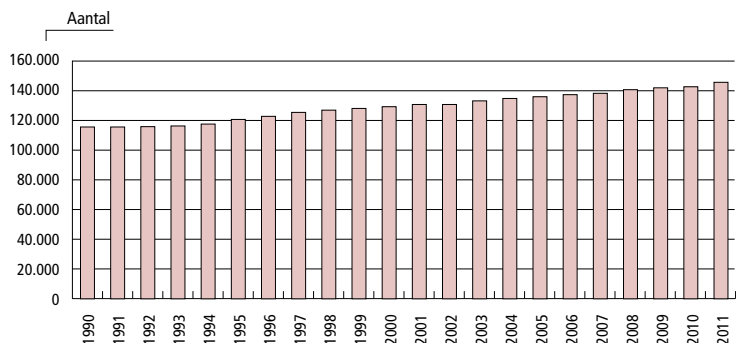
BOUWVERGUNNINGEN EN TOENAME HUISHOUDENS

→ Bron: ADSEI (bouwvergunningen), Rijksregister - SVR (huishoudens).

■ Aantal bouwvergunningen woonhuizen
■ Aantal bouwvergunningen appartementen
— Toename aantal private huishoudens

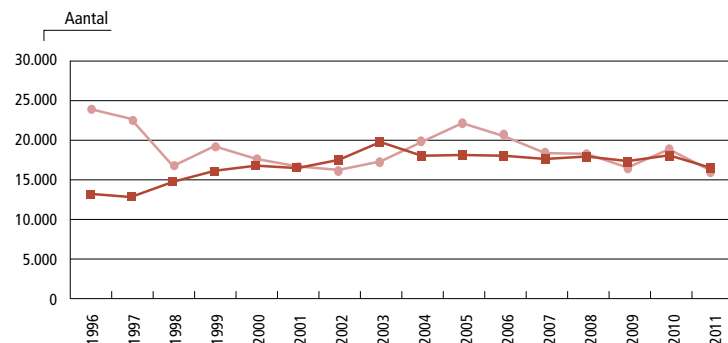
SOCIALE HUISVESTING

→ Bron: VMSW.

■ Patrimonium VMSW

VOORGELEGDE VERGUNNINGEN

→ Bron: ADSEI.

— Aantal nieuwbouwvergunningen
— Aantal renovatievergunningen

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

Grond- en Pandendecreet

STEDENBELEID

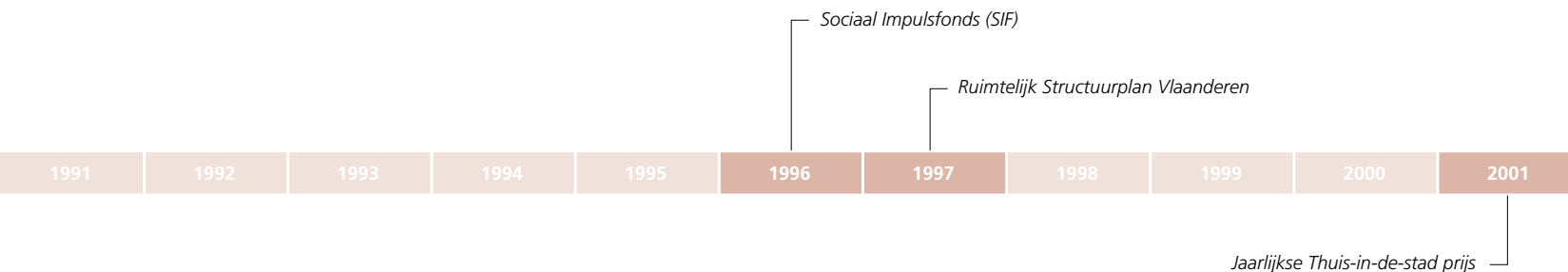
Midden jaren 1990 werd voor het eerst vanuit Vlaanderen expliciet ingezet op de steden. De verbetering van de **leef- en omgevingskwaliteit van steden en achtergestelde buurten** stond daarbij voorop. Zo wou Vlaanderen met het Sociaal Impulsfonds (SIF) van 1996 “de steden aantrekkelijker maken met een aanpak van de kansarmoede”. Eind 2002 keurde het Vlaams Parlement het decreet op het Vlaamse Stedenfonds goed. De focus ligt op de leefbaarheid van **13 Vlaamse centrumsteden** en Brussel via de **Vlaamse Gemeenschapscommissie** vertrekkende vanuit de potenties van steden, eerder dan vanuit hun zwaktes. Naast het Stedenfonds werden andere instrumenten ingezet zoals stadsvernieuwingprojecten, stadscontracten en allerhande stimuli om innovatieve en creatieve processen binnen de steden kansen te geven. Dit alles als aanvulling bij een doorgaans zeer dynamisch beleid binnen de steden zelf.

Een centrale doelstelling van het stedenbeleid is het keren van de **stadsvlucht**. Tot begin deze eeuw verloren heel wat steden nog inwoners. Het tij keerde aanvankelijk enkel dankzij de externe buitenlandse immigratie. Dit blijft trouwens de belangrijkste factor voor de toename van de bevolking. Midden jaren 2000 zorgde een stijgende nataliteit voor een extra stijging. Externe migratie zorgt voor verkleuring van onze steden, stijgende nataliteit voor een vergroening met meer jonge gezinnen. Maar ook de vergroening is gekleurd en selectief vermits heel wat jonge autochtone gezinnen met hogeropgeleide ouders de stad blijven verlaten. Het keren van de stadsvlucht is daardoor slechts deels gerealiseerd, ook omdat steden op beperkte schaal jonge gezinnen van buiten de stad kunnen aantrekken. Ondertussen nam de vergrijzing (65+) en verzilvering (80+) van de bevolking ook

verder toe met een toenemende vraag naar aangepaste voorzieningen als gevolg.

Steden bruisen en zorgen voor **vernieuwing, creativiteit en dynamiek**. Het onderwijs zit er geconcentreerd, het culturele aanbod ligt er opmerkelijk hoger en stedelijke centra zijn tewerkstellingspolen. Ze trekken echter heel wat armoede en achterstelling aan, vooral de grootsteden. Steden worden daarbij met heel wat paradoxen en dualisering geconfronteerd. Ze creëren welvaart waar vooral niet stedelingen baat bij hebben. Ze zorgen voor tewerkstelling maar deze vergt dikwijls andere kwalificaties dan deze waarover een groot deel van werkzoekende inwoners in de eigen stad beschikken. De vele programma's om kansen van stedelingen te verhogen en armoede en achterstelling te bestrijden, leiden niet steeds tot de verwachte resultaten. Vandaar bijvoorbeeld het blijvend relatief hoge aandeel geboorten in kansarme gezinnen.

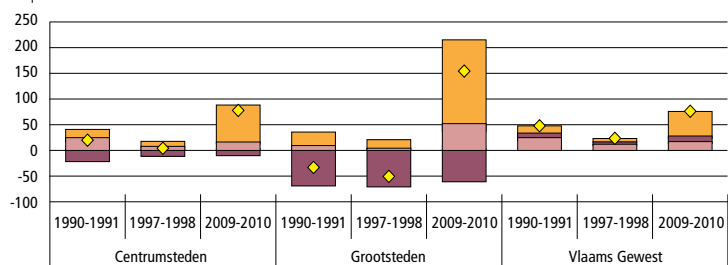
Stadsvernieuwing en investeringen in het openbaar domein maken de steden aantrekkelijker. **Wonen** in de stad is echter niet goedkoop. Prijzen stegen zowel in steden als op het platteland: woningen werden sinds 1991 vier keer zo duur, appartementen drie keer zo duur. Als woongebied blijft het platteland over het algemeen het goedkoopste. Dat de prijzen van vastgoed zo'n vlucht hebben genomen, ligt alvast niet aan het feit dat de lonen evenredig zijn gestegen. De voorbije jaren is de kloof tussen het inkomen en de aankoopprijs van een woning zelfs toegenomen en is het sterkste in de steden. Vele stedelingen zijn aangewezen op de huurmarkt. Het sociale aanbod mag in de steden dan al hoger liggen, ook zij blijven geconfronteerd met een minder kwalitatieve huurmarkt met explosieve huurprijzen.

STEDENBELEID

MIGRATIESALDO

Aantal per 10.000 inwoners

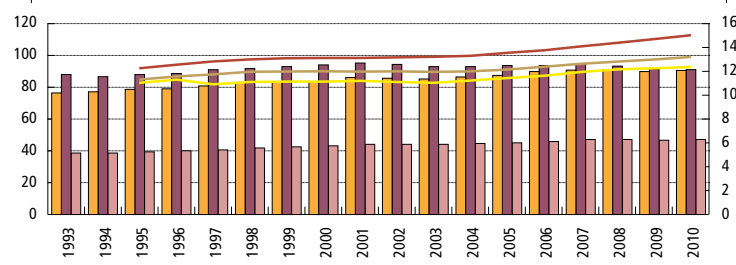
→ Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

■ Natuurlijke aangroei
 ■ Interne migratie
 ■ Externe migratie
 ◆ Totale aangroei bevolking

WERKGELEGENHEID (20-64 JAAR)

% werknemers op actieve bevolking

% zelfstandigen op actieve bevolking

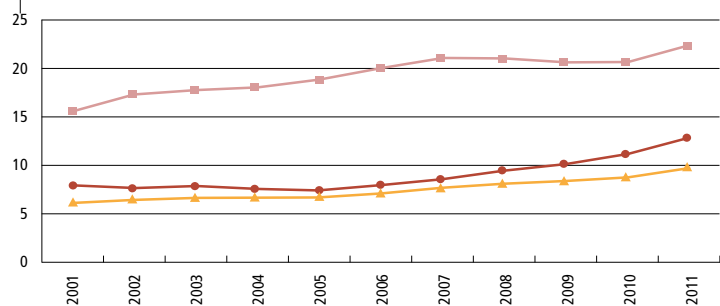

→ Bron: RSZ en RSVZ, bewerking SVR.

■ Aandeel werknemers centrumsteden
 ■ Aandeel werknemers grootsteden
 ■ Aandeel werknemers rest Vlaanderen
 — Aandeel zelfstandigen centrumsteden
 — Aandeel zelfstandigen grootsteden
 — Aandeel zelfstandigen rest Vlaanderen

KANSARMOEDE-INDEX

Aandeel kinderen geboren in kansarm gezin

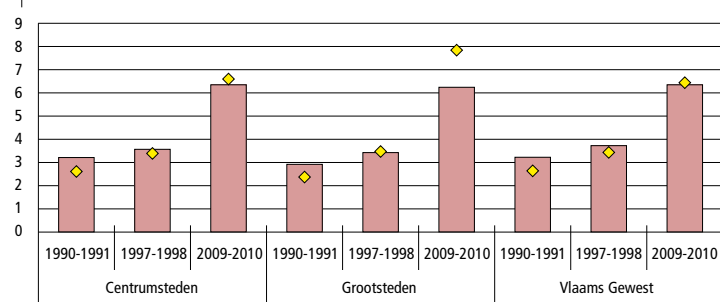

→ Bron: Kind en Gezin.

■ Aandeel in grootsteden
 ■ Aandeel in centrumsteden
 ■ Aandeel in Vlaams Gewest

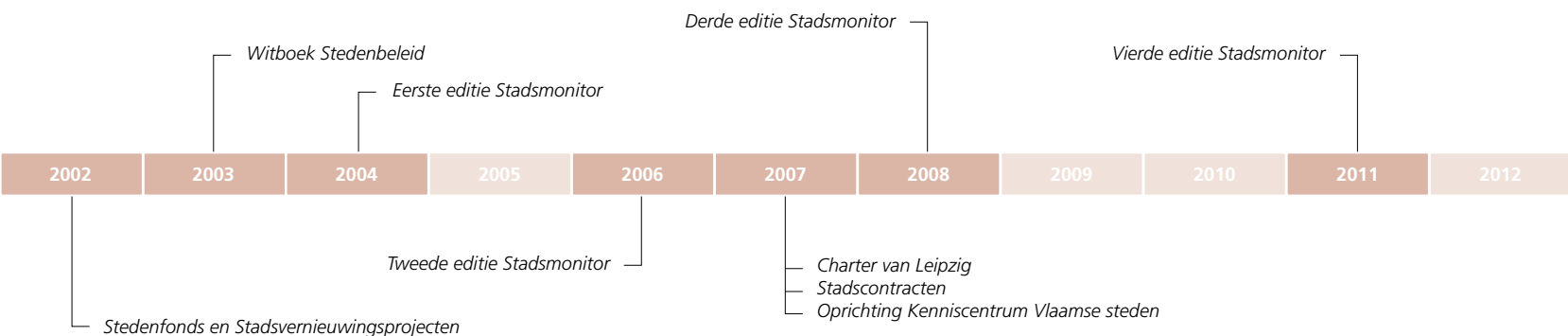
BETAALBAARHEID WONEN

Verkoopprijs in aantal jaarinkomens

→ Bron: ASEI, bewerking SVR.

■ Appartement
 ◆ Woonhuis

MILIEU

In 1980 werd het Vlaamse Gewest bevoegd voor **ruimtelijke ordening, leefmilieu, landinrichting en natuurbehoud en het water-beleid**. In 1993 werden de bevoegdheden binnen deze domeinen nog uitgebreid. In 2001 werd ook landbouw en zeevisserij een Vlaamse bevoegdheid. Het milieubeleid wordt sterk gestuurd door de Europese richtlijnen.

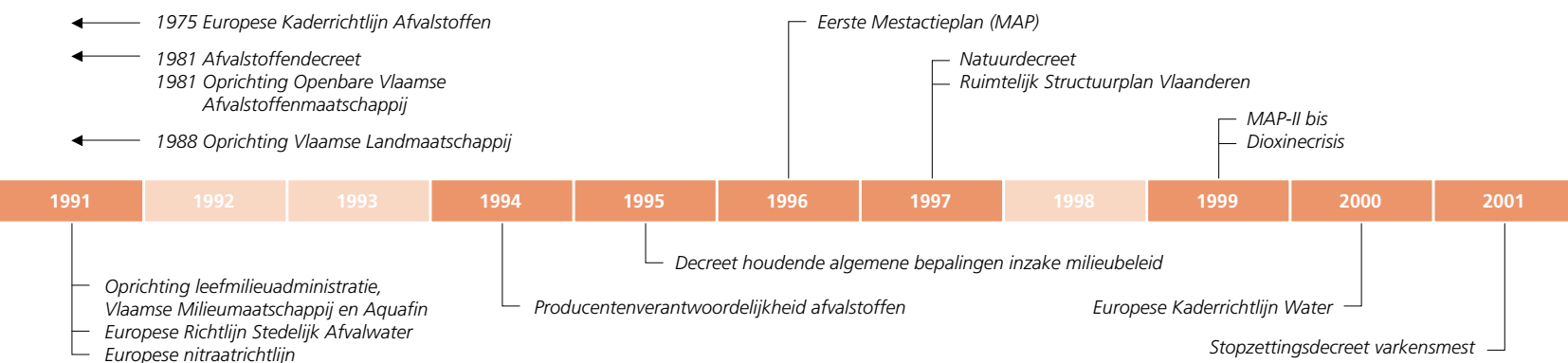
De hoeveelheid selectief ingezameld **huishoudelijk afval** is in de jaren negentig sterk gestegen terwijl de hoeveelheid restafval sterk afnam. 1997 was daarbij een keerpunt. De opmerkelijke resultaten voor selectieve inzameling zijn het gevolg van een doorgedreven afvalbeleid waardoor Vlaanderen tot de koplopers in Europa behoort. In 2011 werd het materialendecreet goedgekeurd. Hierdoor verschoof de focus van het beheer van afval op het einde van de keten naar het beter sluiten van ganse materiaalkringlopen.

In 1990 werd van slechts 30% van de Vlamingen het **afvalwater** gezuiverd in een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI). De rioleringsinfrastructuur werd sterk uitgebreid waardoor in 2010 80% van de Vlamingen aangesloten is op een RWZI. Tegelijkertijd verbeterde de biologische waterkwaliteit. De Belgische Biotische Index (BBI) bestudeert de aan- of afwezigheid van kleine ongewervelde diertjes. In 2010 had 37% van de meetpunten een goede of zeer goede kwaliteit. Een verdere verbetering dringt zich op omdat overall een goede ecologische toestand moet worden gehaald.

Het inperken van het **mestprobleem** is een belangrijke milieudoelstelling. In 2010 was de veestapel ongeveer even groot als in 1990, maar rond de eeuwwisseling was deze veel groter. Door de aanpak aan de bron (afbouw van de veestapel en gebruik van nutriëntenarme voeders) en de groei van de mestverwerking en -export, is het aanbod van dierlijke mest teruggedrongen van ruim 150 miljoen kg stikstof in 2000 tot 100 miljoen kg stikstof

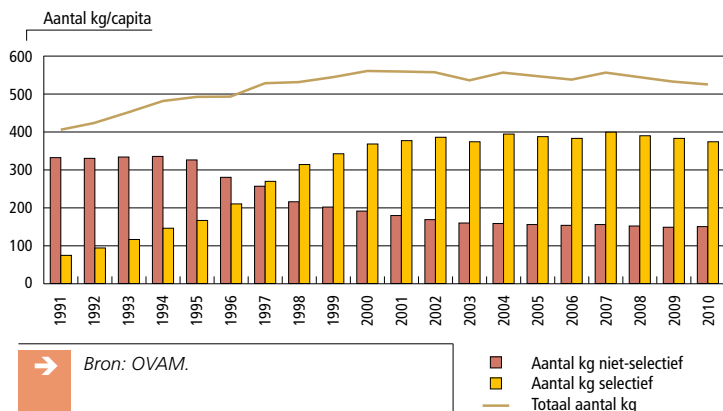
vanaf 2008 (- 35 %). De laatste drie jaren kende de varkens- en pluimveestapel opnieuw een stijging door de uitbreidingsmogelijkheden van het Mestdecreet. Het mestaanbod bleef echter op een constant niveau door de verdere groei van de mestverwerking en -export. Het overschot stikstof op de bodembalans is de voorbije 20 jaar zeer sterk afgenomen. Dit is het gevolg van de afbouw van de veestapel, de lagere nutriënteninhoud van het voeder, het verminderde gebruik van kunstmest, de toenemende mestverwerking en -export en de toegenomen gewasafvoer.

Via de uitbreiding van het areaal onder **effectief natuurbeheer** wordt een kwaliteitsvolle natuur beoogd. Deze oppervlakte nam toe van ± 29.400 tot ± 43.200 ha in de planperiode 2003-2010. Hiermee is 86 % van de plandoelstelling van het MINA-plan 3/ MINA-plan 3+ gerealiseerd. De oppervlakte onder effectief natuurbeheer nam tijdens de planperiode toe met gemiddeld 1.720 ha/jaar. Dit is minder dan de 3.000 ha die in het MINA-plan 3+ was voorzien. In het MINA-plan 4 heeft deze indicator betrekking op alle gebieden met een goedgekeurd beheerplan. Eind 2011 was volgens deze nieuwe definitie 63.329 ha gerealiseerd. Aangezien de vooropgestelde doelstelling uit het MINA-plan 4 al werd gehaald, wordt voorgesteld om deze op te trekken tot 70.000 ha.

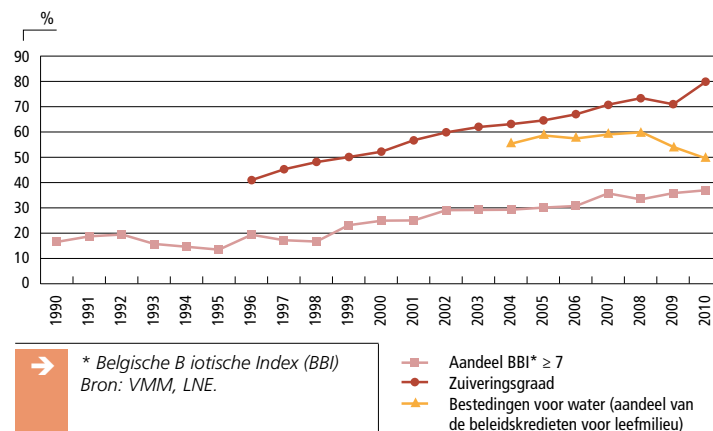

MILIEU

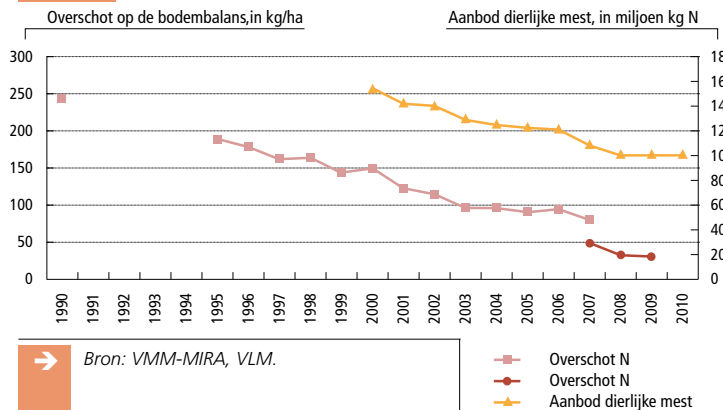
AFVAL

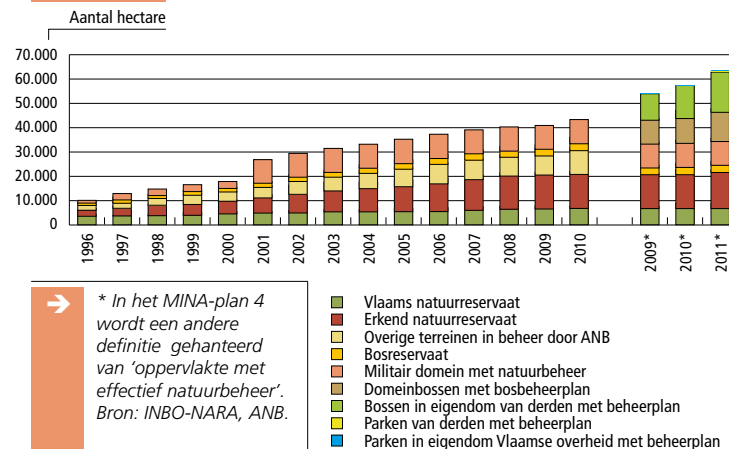
WATER

MEST

NATUUR

Vlaanderen volledig afgebakend als kwetsbare zone

Europese Kaderrichtlijn Afvalstoffen
MAP III

Reorganisatie watersector

Uitvoeringsplan milieuverantwoord
beheer van huishoudelijke afvalstoffen
Milieubeleidsplan 2008-2010
Industriële Emissies Richtlijn

2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012

Milieubeleidsplan 2003-2007
Uitvoeringsplan huishoudelijke afvalstoffen
Decreet integraal Waterbeleid
Besluit mbt natuurreservaten en terreinbeherende natuurverenigingen
Vogelpestepidemie

Milieubeleidsplan 2011-2015
Algemeen Waterverkoopreglement
MAP IV
Materialendecreet

Door de opeenvolgende staatshervormingen kregen de gewesten geleidelijk meer inspraak inzake het **energiebeleid** en sinds 1993 is het Vlaamse Gewest bevoegd voor de **distributie van gas en elektriciteit** (tot 70.000 volt), nieuwe energiebronnen (hernieuwbare energie) en **rationeel energiegebruik**.

De federale overheid is nog bevoegd voor het nationaal uitrustingsprogramma in de elektriciteitssector, de kernbrandstofcyclus, de grote infrastructuur voor de opslag, het vervoer en de productie van energie en de tarieven.

Tot het einde van de jaren negentig was de Vlaamse energieregeling zeer beperkt. Sindsdien hebben de liberalisering van de Europese elektriciteits- en gasmarkt en de internationale afspraken in verband met het terugdringen van de broeikasgasemissies aanleiding gegeven tot nieuwe decreten. De klemtoon van het beleid ligt steeds meer op een daling van het energiegebruik, het verhogen van de energie-efficiëntie, het terugdringen van de energiearmoede, een toename van hernieuwbare energieproductie, het uitbouwen van een goed werkende elektriciteits- en gasmarkt en een performant en modern elektriciteits- en gasnet.

Het **bruto binnenlands energieverbruik** bedraagt 1.595 PetaJoule in 2011 (volgens een voorlopige schatting). Dit is 32% meer dan in 1990 maar 5% minder dan in 2010. Voornaamste reden voor deze recente daling is het warmere weer in 2011 waardoor sectoren met een energiegebruik afhankelijk van het buitenklimaat (voornamelijk de huishoudens, de tertiaire en landbouwsector) een lager energieverbruik vertonen. Ook is er een verminderde niet-nucleaire elektriciteitsproductie waarbij vooral de aardgascentrales minder draaiuren presteren. De voorbije jaren is er steeds meer in energie-efficiëntie geïnvesteerd wat mede een daling van het energiegebruik ondersteunt.

De **energie-intensiteit** vergelijkt het bruto binnenlands energieverbruik (BBE) met het bruto binnenlands product (bbp). Met uitzondering van 2010 (heropleving van de economie na het crisisjaar 2009 en bovendien een zeer koud jaar) is er sinds 2003 een ontkoppeling tussen de economische groei en het energiegebruik. In 2011 ligt de energie-intensiteit 12% lager dan in 1990. Dit is zowel het gevolg van structurele effecten (verschuivingen van het belang van sectoren in de Vlaamse economie) als van

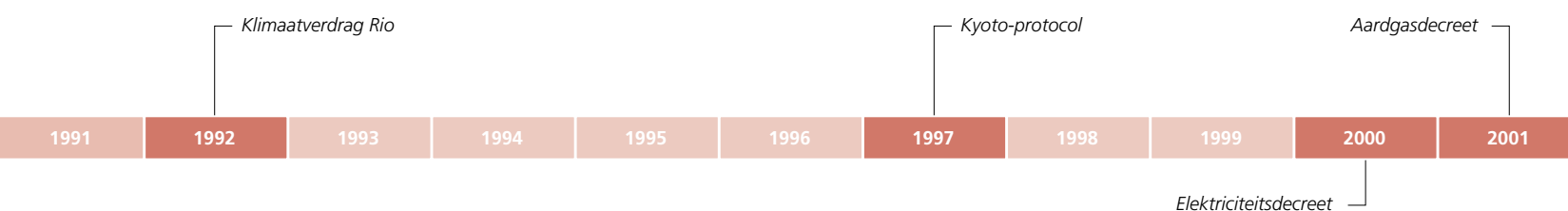
een toegenomen energie-efficiëntie (verminderd energiegebruik per eenheid product of dienst). Vooral in een aantal industriële sectoren en de elektriciteitssector nam de energie-efficiëntie de voorbije jaren toe.

In 2011 bedraagt de **totale bruto productie van groene stroom** (elektriciteit uit hernieuwbare bronnen) 4.476 GWh, een toename met 27% ten opzichte van 2010. Dit betekent een aandeel van 7,5% in het Vlaamse bruto elektriciteitsverbruik.

Productie op basis van biologisch materiaal – biomassa, biogas en de organische fractie van het huisvuil – domineert de productie van groene stroom vooral door de co-verbranding van biomassa in klassieke elektriciteitscentrales. Toch deed de installatie van nieuwe zonnepanelen en windturbines het aandeel wind-, water- en zonne-energie oplopen van 17% in 2009 tot 35% in 2011. Vooral de toename in de productie van zonne-energie valt op (x6 tussen 2009 en 2011) dankzij het gunstige ondersteuningsmechanisme voor zonnepanelen.

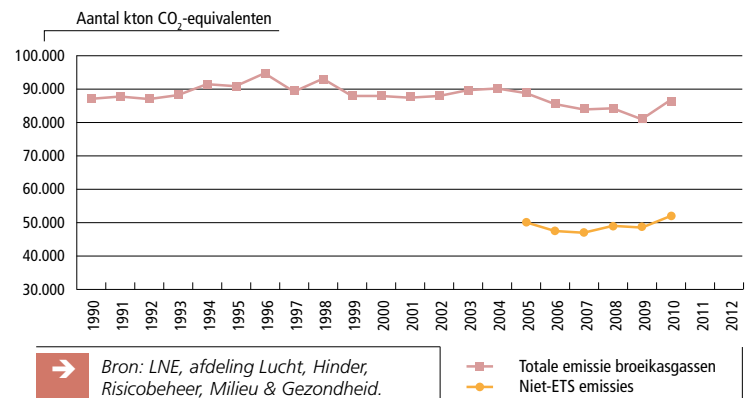
ENERGIE

De **emissie van broeikasgassen** daalde tussen 2005 en 2009. De broeikasgasuitstoot is in 2010 toegenomen tot 86,6 miljoen ton, vooral buiten maar ook binnen de handel in uitstootrechten (ETS). Dit is het gevolg van de strenge winter en het economisch herstel in 2010. Voornamelijk de huishoudens maar ook de industrie en de energiesector zijn verantwoordelijk voor deze groei.

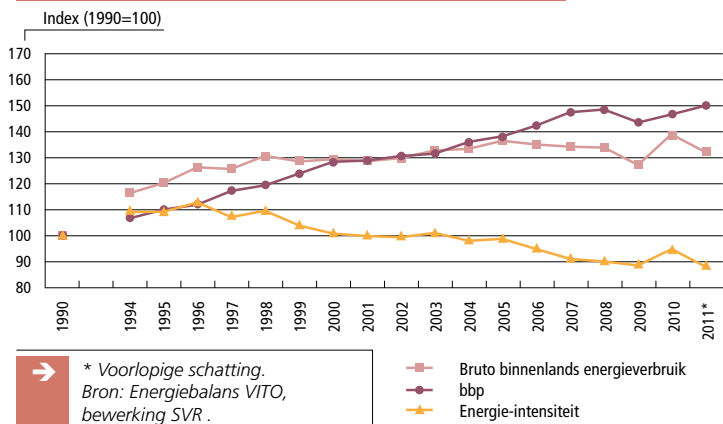

ENERGIE

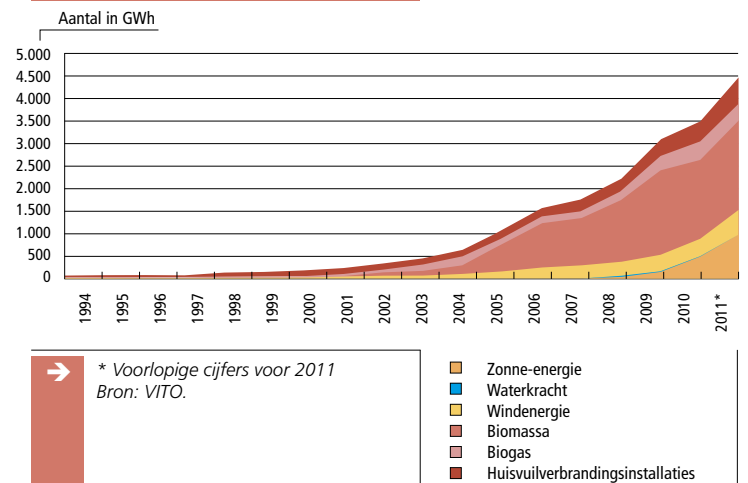
BROEIKASGASEMISSIES

ENERGIEVERBRUIK EN ENERGIE-INTENSITEIT

PRODUCTIE GROENE STROOM

Invoering
groenestroomcertificatensysteem

REG-decreet

Energiedecreet
Richtlijn hernieuwbare energie
(2009/28/EG)

Europa 2020
strategie

Eerste Vlaams Klimaatbeleidsplan 2002-2005
Oprichting Europees Emissiehandelssysteem (ETS)

Tweede Vlaams Klimaatbeleidsplan 2006-2012
EPB-decreet

2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012

Openbare werken en mobiliteit zijn sinds 1988 grotendeels een Vlaamse bevoegdheid. De regulering omtrent het spoorvervoer, de inschrijving en de technische controle van voertuigen, een deel van de verkeersreglementering, ... is nog federale materie.

Het Vlaams mobiliteitsbeleid focust op **vlot, veilig, milieuvriendelijk en toegankelijk verkeer**. Tevens wil het de centrale ligging van Vlaanderen en het uitgebreide infrastructuurnetwerk ten volle benutten en omzetten in meer werkgelegenheid en toegevoegde waarde voor de **logistieke sector**.

De **hoeveelheid verkeer** steeg de voorbije 20 jaar sterk. In vergelijking met 1992 wordt bijna 20% meer met de wagen gereden en 70% meer met de trein. De inwerkingtreding van het decreet basismobiliteit zorgde kort na de eeuwwisseling voor een toename van het aanbod van de Lijn. De volgende jaren steeg het gebruik van het openbaar bus- en tramvervoer dan ook.

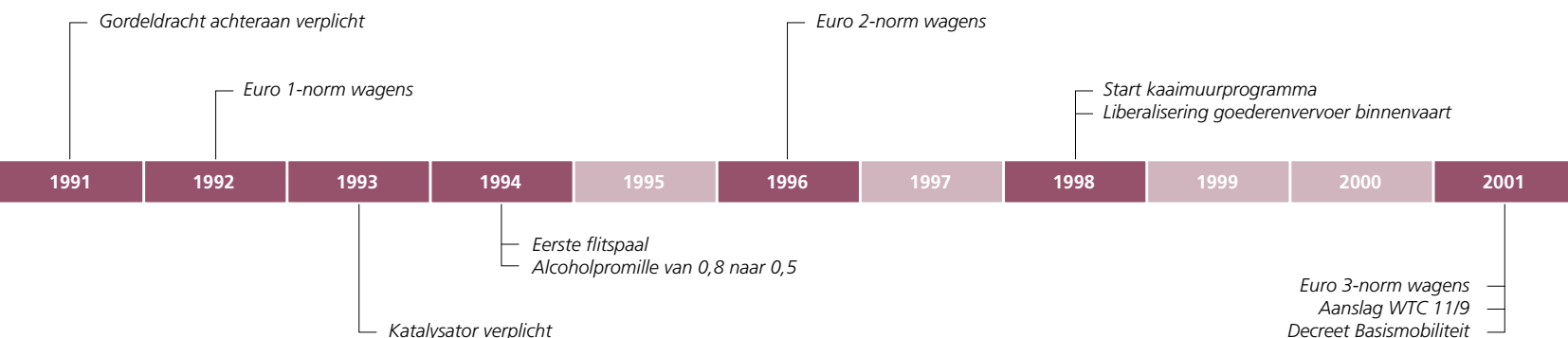
Ondanks een toename van het voertuigenpark en van het aantal gereden personenkilometer is het aantal **verkeersslachtoffers** op onze wegen sterk afgenomen. Het aantal doden en dodelijk gewonden is tussen 1992 en 2010 met bijna 58% gedaald tot 420, het aantal zwaargewonden daalde met 63% tot 3.468. Het **aantal voertuigen** nam in die periode toe tot bijna 4 miljoen, een stijging met 42%, het **aantal gereden kilometer** steeg met 28% tot 56,75 miljard. De Vlaamse overheid wil het aantal verkeersslachtoffers (verder) reduceren (Mobiliteitsplan, Verkeersveiligheidsplan, Pact 2020). Hiervoor worden concrete acties ondernomen zoals het wegwerken van "zwarte punten" sinds 2002.

De centrale ligging van Vlaanderen in Europa vormt samen met een **dicht netwerk van transportinfrastructuur** een uitstekende combinatie om een belangrijke logistieke speler te zijn. De voorbije 20 jaar nam de hoeveelheid vervoerde vracht fel toe in Vlaanderen. De overslag in de vier **Vlaamse zeehavens** steeg tussen 1992 en 2010 met 60%, tot 260 miljoen ton. Ook de **binnenvaart** kende een forse stijging. Het kaaimuurprogramma van de Vlaamse overheid dat sinds 1998 loopt, gaf vele bedrijven toegang tot het binnenwaternetwerk. De hoeveelheid vervoerde vracht in de **luchthavens van Zaventem en Oostende-Brugge** kende een wisselvallige groei. Ten opzichte van 20 jaar geleden

vervoeren ze bijna de helft meer, maar 9/11, het vertrek van DHL uit Zaventem en de financieel-economische crisis hadden een negatief effect op de trafiek. Het vrachtvervoer per **spoor** kent als enige modus geen langetermijngroei. Sinds 2003 is het monopolie van de NMBS voor vrachtvervoer per spoor opgeheven. De cijfers van de concurrenten zijn niet vervat in bijhorende grafiek. De financieel-economische crisis in 2009 had gevolgen voor alle types van vrachtvervoer. Zelfs het vervoer over de weg kende voor het eerst een echte terugval.

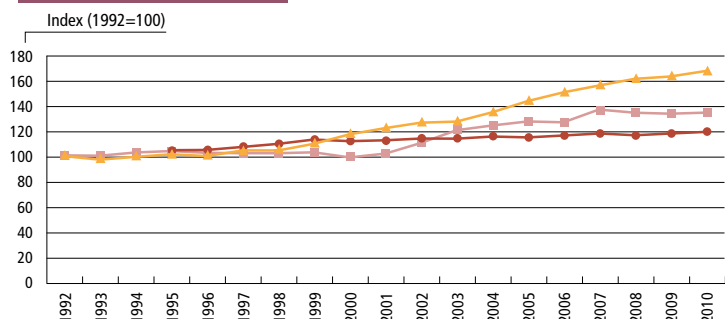
De uitstoot van **CO₂, NO_x en fijn stof** door het wegverkeer is sterk gedaald omwille van strengere normen voor voertuigen (euro-normen) en dit ondanks de verdieselijking van het wagenpark (1992: 31% diesel, 2010: 59% diesel). De **emissie van SO₂** daalde sterk door de verlaging van het zwavelgehalte in de brandstoffen. De **uitstoot van CO₂** bleef min of meer stabiel, omdat de toename van het wegverkeer werd gecompenseerd door de introductie van zuinigere voertuigen en het bijmengen van biodiesel en bio-ethanol in de brandstoffen. De introductie van de katalysator in benzineauto's verklaart de toename van de uitstoot van het broeikasgas **N₂O** tot 1999. Nadien volgde er een daling door de verdieselijking van het wagenpark en door een verdere verbetering van de technologie in benzinevoertuigen.

MOBILITEIT

MOBILITEIT

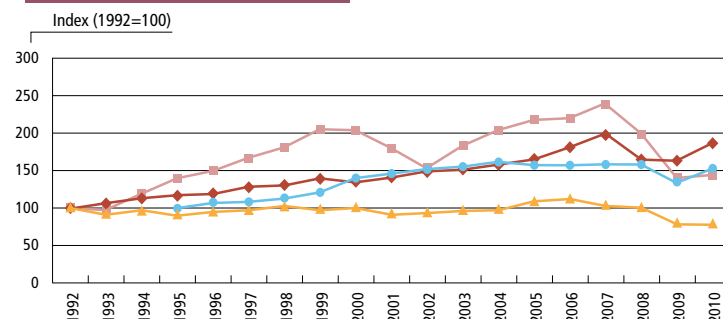
PERSONENVERVOER

→ Bron: FOD Mobiliteit, NMBS.

Personenkilometer autobus/car
Personenkilometer personenwagen
Personenkilometer trein

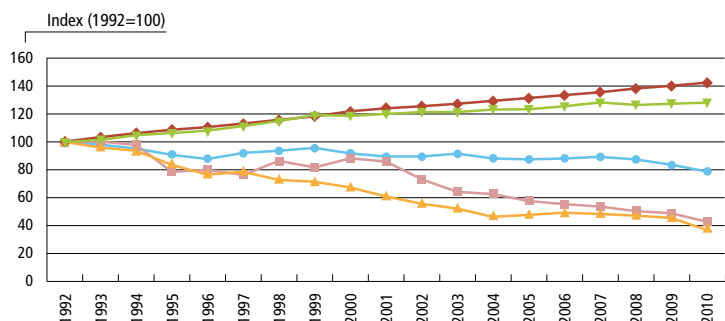
LOGISTIEK VLAANDEREN

→ Bron: NMBS, FOD Mobiliteit, nv De Scheepvaart, Waterwegen & Zeekanaal nv, Vlaamse Havencommissie, Luchthavenautoriteiten.

Tonnage via luchthavens Zaventem & Oostende-Brugge
Tonkilometer vrachtwagens
Tonkilometer binnenvaart
Tonkilometer NMBS

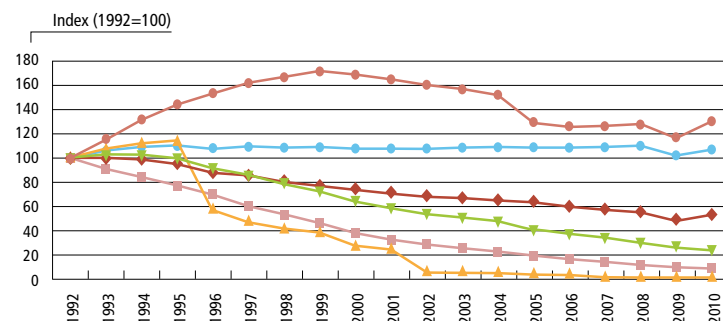
VERKEERSVEILIGHEID

→ Bron: FOD Mobiliteit, ADSEI.

Letselongevallen
Doden
Zwaargewonden
Voertuigenpark
Voertuigkilometer

UITSTOOT WEGVERKEER

→ Bron: VMM-MIRA.

CO₂ (koolstofdioxide)
CO (koolstofmonoxide)
SO₂ (zwaveldioxide)
NO₂ (NO_x) (stikstofoxide)
TSP (totaal fijn stof)
N₂O (lachgas)

Openstellen markt goederenvervoer spoor

Verlaging zwavelgehalte in brandstof

Euro 4-norm wagens

Euro 5 norm wagens

Verlaging zwavelgehalte brandstof

Pact 2020

Mobiliteitsdecreet

2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012

Start aanpak zwarte punten

Introductie bio-ethanol

1300 flitspalen

Introductie biodiesel
Verkeersveiligheidsplan Vlaanderen

Boudewijnlaan 30
1000 Brussel

STUDIEDIENST VAN DE VLAAMSE REGERING

Algemeen telefoonnummer 02 553 52 07
Faxnummer 02 553 58 08

